
 BÜTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY X

FEBRER DE 1900

N.º 61

SESSIÓ PÚBLICA INAUGURAL DE L'ANY 1900

MEMORIA DEL SENYOR SECRETARI

Senyors:

Una vegada més, y aquesta serà la darrera, me correspon a mi'l donar-vos una idea de la tasca anyal del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Procuraré, donchs, tot y sent breu, no deixar-me cap dels fets més senyalats que marquen la nostra vida corporativa en l'any que acaba de transcórrer.

Com tots sabeu, ha sigut preocupació constant de les últimes Junes Directives l'encaminar a que'ls treballs tant útils com dispersos ab els quals fins ara ha contribuït la nostra pràctica associació a l'avenç y al coneixement del territori català, convergeixin principalment, en l'esdevenidor, a l'estudi ordenat y tot lo complert possible de les diverses comarques en que naturalment se troba dividit.

Catalunya, com a poble en estat creixent tant en cultura com en riquesa, s'adona més cada dia dels inconvenients que porta l'esquarterament en províncies fet en temps de públic ensopiment. Entre tots els esforços que cal reunir pera ajudar al desvetllament de la patria, són dels més costosos els que han de dedicar-se a refer lo que era mal fet. La feina d'indicar quines han d'esser les divisions adminis-

tratives naturals que han de substituir a les actuals quatre províncies, el dia que Catalunya una formi part del concert de les nacions europees, era tota indicada pera'l CENTRE EXCURSIONISTA, que desde fa 23 anys segueix la terra catalana en totes direccions, y que sempre, a cada indret trepitjat per algun dels nostres associats ab l'intent d'estudiar-lo, s'ha cuidat d'escampar també alguna llevor de veritable patriotisme ab l'intent de que germinés depressa.

La delimitació de les comarques naturals catalanes és una empresa delicada, pera que siga la nostra una obra aprofitable'l dia en que desaparegui l'actual divisió de les quatre províncies. Hem d'empendre-la posseits del coneixement de les divisions històriques, però no donant an aquestes, que tant han variat en el curs dels segles, sinó l'importancia justa pera comprobar lo que'ns mostri l'orografia, y sobre tot les necessitats y conveniencias actuals, les comunicacions y els centres naturals de cada comarca. Els comtats y vescomtats eren constantment engrandits per casaments, herencies o compres, desposseits per guerres y desavinences. Les antigues vegueries no sempre corresponen al concepte de comarques que fins avuy ha trasmés la tradició. Hem de procurar, donchs, fer obra útil y preparar-la pera que pügui esser tinguda en compte'l dia que convingui, pel futur estat català. Per això fer, hem de recòrrer d'un cap a l'altre la regió que volguem estudiar, hem d'interrogar al major nombre d'habitants possible en les localitats qual límit sigui duptós.

Però això és un ideal de tant difícil aconseguir! És una tasca llarga, per la qual no s'obtenen subvencions suficients, les corporacions oficials ajuden poch, y el nostre propi país no està prou aixecat, ni l'estat de cultura dels potentats és encara prou alt pera que's destinin deixes y llegats pera fomentar una obra tant profitosa.

Comptem ab el temps! Esperem que les dificultats més grosses que haurem de vèncer sens presentaran al principi; que, un cop pagat l'aprenentatge en l'estudi de les primeres comarques, la nostra tasca anirà en progressió ascendent. Que si pera estudiar-ne una passem ara dos

o tres anys, n'estudiarem més endavant dugues o tres en un sol.

Pensem que si desde la fundació de la primera societat d'excursions hagués presidit aquest ideal nostre, ens mancaria ben poch ara, al cap de 23 anys, pera poder dir ben alt: «Catalunya, aquí tens el fruit del treball d'uns quants homes d'idees desinteressades: que, robant hores a ocupacions precises, séns altra recompensa que'l teu amor, però amb el goig d'esser útils a la ciencia y a la patria, orgullosos d'haver-te ben seguida y coneguda, avuy t'ofereixen un mapa en el que't retraten tal com ets, ab els teus plans y els teus rius, solcada de montanyes com d'arrugues venerables; y et designen els troços de que, una y varia, realment te compons. Utilisa ben aviat la nostra feina!»

Compendreu, donchs, indicat això, per què enguany totes les excursions oficials y algunes de particulars s'hagin efectuat no més que en la comarca que tenim en estudi: *La Costa*, regió compresa entre'l turó de Montgat y les serres que separen Blanes de Lloret.

A fi de millor conèixer lo que deu esser límit de la Costa ab la Selva, varem anar, els dies 21 y 22 de Maig, a Blanes, Lloret y Tossa, després d'haver estat a Tordera y a Malgrat y d'haver visitat el castell de Palafolls. Comprendent que la millor manera de fer-se un hom càrrech dels relleus d'una encontrada és seguir-ne les regions més altes, varem fer una serie d'excursions, per iniciativa del nostre consoci Sr. Torras, destinades a recórrer les serres divisories de la Costa y el Vallès. El dia 22 de Janer se va anar desde Calella a Tordera per dalt de la serra; el 19 del mes següent se recorregueren les serres desde Sant Mateu als turons de Sellechs; el dia 16 d'Abril se va saltar desde La Roca del Vallès a Orrius; el dia 11 de Maig va fer-se una excursió desde'l Coll de Parpès a Collsacreu. En les demés sortides, els nostres consocis han anat: a Argentona, castell de Burriach y Vilassar en 22 d'Octubre; a Dos-rius, Canyamàs y Llevaneres el dia 23 de Desembre; y a Santa Susagna, Vallmanya y Sant Pere de Riu el 17 del mateix mes.

Ja veieu com hem pogut trascar per les montanyes, que

algunes n'hi han de ben enasprades en la comarca que principalment ha ocupat enguany la nostra atenció; hem estat en quasi totes les importants viles de la regió, ont hem pogut encaixar ab simpàtics companys delegats, dels quals els excursionistes han rebut sempre tota mena d'atencions y de favors; hem visitat santuaris y ermites, y aixís hem pujat al castell-roquer de Burriach, com hem examinat l'estada senyorial de Vilassar de Dalt, y el recinte emmurallat de la Vila vella de Tossa, un dels monuments més notables, que s'ha conservat quasi intacte, de l'arquitectura militar de l'Edat Mitjana.

Aquestes excursions, fetes en l'any 1899, són al mateix temps complement de les executades l'any anterior en la mateixa encontrada; y s'han completat encara més ab les diverses excursions de fotogrametria pràctica organitzades pel nostre digne president.

De per tot arreu n'hem dut un conjunt d'impressions, d'observacions, de notes y sobre tot de fotografies, que aviat seran conegudes, y que vénen a augmentar considerablement els datos anteriorment recullits.

Potser aquest any passat s'ha fet anyorar el Pireneu que soliem visitar més sovint. Però aconteixements d'ordre polítich han ocupat talment l'atenció de molts associats, que no'ns ha sigut possible, com altres vegades, disposar d'un nombre suficient de dies pera anar a saludar la neu pirenenca.

Però si no s'hi han pogut destinar excursions oficials, no han deixat de visitar-lo alguns dels nostres companys durant les vacances de l'estiu. El resultat de diverses d'elles, us serà posat de manifest durant el present curs. El nostre President va representar al CENTRE EXCURSIONISTA en l'excursió que féu el Club Alpí francès al Canigó, ab motiu d'inaugurar-hi la casa-refugi dels Cortalets.

Els cursos que en 1898 varem inaugurar han anat seguint durant l'any que ve de transcórrer.

Durant els mesos de Janer y Febrer va donar el nostre president Sr. Vidal un curs de *fotogrametria*, de tant útil aplicació pera l'aixecament de les cartes geogràfiques.

Molts van esser els concurrents a les lliçons pera escoltar les savies y precises explicacions del conferenciant. Van seguir an aquest notable curs una serie d'excursions pràctiques, principalment pels volts d'Argentona, que duraren fins al mes d'Abril.

Recentment, a les darrerries del mes passat, va començar el nostre company Pompeu Fabra les lliçons de *Gramatica catalana* que continuen ara ab èxit creixent.

Moltes vetlles ens hem acoblat en aquest nostre històrich local, pera escoltar la paraula d'algun dels nostres consocis. Vaig a passar inventari de les vegades que'ns hi hem trobat:

El 20 de Janer el nostre estudiós company Ceferí Rocafort va llegir-nos la ressenya d'una seva excursió a la Pobra de Segur y sa comarca, exposant algunes interessants fotografies.

El 29 de Desembre ens va llegir el conegut espeleòlech Mossèn Norbert Font y Sagué un animat treball, com tots els seus interessant, sobre diverses excursions fetes durant l'anterior estiu pel Priorat, les montanyes de Prades, el Camp de Tarragona y l'alt Panadès.

De socis delegats varem donar coneixement de les següents excursions.

La Garrotxa d'Empordà, per Pere Veyreda y Oliva, delegat a Lladó, llegit el dia 10 de Febrer.

Les nostres coves, per Pau Teixidor, delegat a Rodonyà, llegit el dia 9 de Juny.

Les montanyes de Solius, per Mossèn Joseph Gelabert, delegat a Girona, llegit el 16 de Juny.

Excursió al castell del Moro, coll de Preuafeta y cova Jordà, per Joseph Conangla Fontanillas, llegit el 20 d'Octubre.

Notables y concorregudes han sigut les lectures d'excursions acompanyades de projeccions lluminoses. En guany han sigut les següents:

Del nostre president Lluís Marià Vidal, una excursió al castell de Recasens y als llocs d'Agullana, Carbonils, Besalú y Collsacabra, el 24 de Febrer.

El Sr. Aguirre va llegir el dia 23 de Març el treball de Lluís Bartrina, que és resultat d'una excursió a Tarragona, Tamarit, Poblet y Santes Creus.

De Cristòfol Friginals era una excursió a Palafrugell, Palamós y Sant Feliu de Guíxols, que va llegir el 28 d'Abril.

L'última exhibició per projeccions lluminoses va tenir lloch el dia 26 de Maig, ab la lectura, per Cesar A. Torras, d'una excursió per les serres divisories del Ter y del Fluvià.

També pot considerar-se conferencia verament excursionista la que va donar-nos el dia 5 de Maig el nostre consoci Jaume Sturzenegger sobre alpinisme suïç.

També s'han llegit durant l'any passat els treballs històrics que vaig a dir:

Una monografia sobre'l castell de Montbrió, per Joaquim Miret y Sans, el 3 de Març; uns datos històrics sobre Cadaquers, del delegat a Figueres, Romuald Alfaras, el 17 de Març; y el dia 10 del mateix mes, un altre treball de Joseph Conangla sobre Sigilografia Catalana.

Els treballs folklòrics han estat representats per un estudi del propi Sr. Alfaras sobre'ls encantats de Canaball, llegit el 7 d'Abril; y per la lectura, el 27 d'Octubre, d'una serie de llegendes rosselloneses tretes del recent llibre del nostre delegat a Perpinyà, Horaci Chaubet.

Seguint una costum desde molt temps establerta, alguns dies hem dedicat a la literatura.

El 14 d'Abril va llegir-nos en Joseph M.ª Aguirre un estudi sobre'l novelista holandès Couperus y alguns fragments de sa novela *Magestat*.

Va consagrar-se'l vespre del 22 de Juny a la lectura d'alguns troços de llibres catalans últimament publicats: de *Crisantemes*, d'Alexandre de Riquer; de les *Presons imaginaries*, de Pere Corominas, y de l'últim poema de Mossèn Cinto Verdager, *Santa Eularia*.

Per últim, el qui us dirigeix la paraula va llegir també el 17 de Febrer alguns capítols de la seva novela *Desil·lusió*.

Veus-aquí ara quines són les Sessions oficials que varem celebrar durant el mateix periode.

Va fer-se l'Inaugural el 26 de Janer, com avuy, y en ella, després de la lectura de la memoria del secretari, el nostre vice-president, Joaquim Cabot y Rovira (per absència del senyor President), va llegir un brillant discurs sobre'l conjunt de l'obra de l'excursionisme.

El dia 7 d'Abril dedicàrem una sessió necrològica al malaguanyat mestre en Joaquim Rubió y Ors. En ella varen esser llegides diverses poesies del Sr. Rubió y fragments d'alguns dels seus escrits en prosa, y el que ara us parla va procurar donar una idea de l'obra del venerable mestre qual memoria s'honrava.

La vetllada que cada any celebra'l CENTRE en honor dels seus socis premiats en els Jòchs Florals va tenir lloch el 7 de Maig, y el dia de Sant Jordi la festa patronal, animant la vetllada ab la lectura de diversos treballs literaris deguts a la ploma de companys nostres.

El darrer dia de Juny, pera despedir-nos al començar les vacances, se celebrà una sessió pera determinar les excursions a fer, durant l'estiu.

L'aniversari 23e de la fundació de la primera associació excursionista va tenir lloch el dia 2 de Desembre. El nostre consoci Ramon Casellas, tant entès en coses d'art, ens va llegir un magnífich treball literari sobre'l celebrat paisatgista Lluís Rigalt, que tant havia corregut la nostra terra. El seu retrat no trigarà a pendre lloch en aquesta galeria d'excursionistes il·lustres.

El dia 6 del passat Desembre, en Cesar A. Torras, en nom de la comissió especial per la redacció d'unes Geografies comarcals de Catalunya, va exposar el plan general y donar compte dels treballs ja fets.

He acabat el resum de la tasca que'l CENTRE EXCURSIONISTA ha demostrat exteriorment. Es clar que, com sempre, s'han seguit fent les gestions y visites privades, s'han rebut y tramès algunes comunicacions, tot, en fi, lo que s'ha cregut necessari pera cumplir ab l'ideal que'ns guia condensat en l'article primer del nostre reglament.

Han continuat les bones relacions ab les societats y clubs similars al nostre, gaire bé sempre estrangers, seguint

el cambi de llurs publicacions amb el nostre BUTLLETÍ, el qual cada dia pren més volada y és favorablement judicat en altres nacions.

Cinch socis menos comptem per la trista causa de mort. Ja hem parlat més amunt del venerable en Joaquim Rubió y Ors, pare d'un ex-president del CENTRE.

Hem d'afegir-hi la del ferm catalanista Anton Andreu y Moragas, y dels tres companys que tant sovint hem vist entre nosaltres, tant aquí com en les excursions, Fidel Quera y Córdoba, Virgili Bosch y Mager y Angel Rosals y Bosch.

Tots portaven bon afecte a la nostra institució y gran amor a la terra catalana. Dediquem-los-hi un bon record, en la seguretat de que sovint pensarem en ells en les nostres caminades.

Segons manifesta el senyor Tresorer en l'estat de comptes, els nostres ingressos ens permeten ben bé subvenir a les nostres obligacions, sobre tot comptant ab la subvenció que l'Excm. Diputació Provincial ens té concedida.

La nostra societat segueix sempre en augment. L'any passat us deia que entre residents y delegats erem en nombre de 730. Ara som 748: divuit companys que han vingut a ajudar-nos. Gaire bé sembla una vintena de guanyats a la causa de l'estudi del terror català. Avant y fòra!

JAUME MASSÓ TORRENTS

DISCURS DEL SENYOR PRESIDENT

Senyors y companys:

Déu, qui volgué que l'any passat, en l'inauguració dels nostres treballs, quedés jo privat del plaher d'ocupar aquest lloch, donant-vos, en cambi, a vosaltres el d'escoltar la fogosa y elegant paraula del nostre vice-president Sr. Cabot, ha volgut que aquest cop, l'últim any que'm

toca de presidir-vos, perquè ab ell acaba'l bieni pel qual la vostra benevolença me va reelegir, no comenci ab aquella complerta satisfacció que tots els anys, desde que'l CENTRE existeix, vessava en les nostres inaugurals al posar-se-us a la vista l'avenç que anavem fent en la nostra obra.

Aquesta vegada, per més que'l resum que'l nostre secretari sortint, Sr. Massó, acaba de llegir siga agradable per lo que toca al balanç de socis, y no desastrós per lo que's refereix a la nostra situació econòmica, força és convenir en que, en quant als progressos dels treballs iniciats, disten molt de correspondre a l'esperança que a la Junta Directriu ens animava al procurar empènyer ab totes les nostres forces als elements actius de l'excursionisme per determinades vies.

Pera nosaltres, que abans que tot ens proposem conèixer y fer conèixer la patria catalana, ¿quina idea més útil no era'l premiar en públich certamen una Geografia que, en forma compendiosa, ensenyés a grans y a xichs el nostre territori, resumint per modo didàctich, y sense prejudicis regionals de cap mena, tot lo que va publicat, y afegint-hi, ademés, lo principal o lo més important de lo que quedi per descriure?

Y avançant més endins en aquest utilíssim propòsit, què més bonich que dedicar-nos a estudiar metòdicament, y una després de l'altra, les comarques catalanes, aquestes circumscripcions de terreno que conserven son nom a través dels sigles, regirar sa historia, senyalar sos monuments, descriure ses costums, fer conèixer ses industries y replantar ses fites, ja mig esborrades pel trepig de tantes generacions!

Pels esperits animosos y amichs de penetrar en lo misteriós y desconegut, quin atractiu no havia d'inspirarlos-hi l'exploració de la Catalunya subterrània, branca novíssima de l'excursionisme, que ja té tants adeptes en Europa, y per qual estudi no li falta al CENTRE bon material adequat!

Y bé: no vos he de recordar que en el primer el resultat fou negatiu.

En el segon, són comptats els qui, per ara, responen a la nostra invitació; y, al pas que anem, és de témer que serà molt més llarch que no pensavem el descriure una sola de les nostres comarques.

Y, per últim, en *espeleologia*, prou coneguts són els poquíssims socis que entre aquesta provincia y la de Tarragona s'hi dediquen, y que, tot posant ab son ardiment molt alt el nom del CENTRE, se lamenten de l'aislament en que's troben.

Més no és solament en aquests punts concrets del nostre programa on trobo a faltar aquell halè de que abans donavem tantes proves: és en les excursions en general; en les col·lectives com en les particulars; en les llargues caminades que portaven colles nombroses de socis a escalar el cim de les montanyes més altes, y en les curtes passejades dominicals, on se visitava un sol punt o un petit nombre de punts.

Més no hi ha efecte sense causa, y no costarà gaire trobar el per què s'han restat, sisquera siga temporalment, tantes forces al nostre camp.

Encara vaga per l'espai la remor de l'agitació pública d'aquests últims temps; encara s'escolten les falagueres promeses dels uns y les justes exigencies dels altres; encara se senten espetegar les portes al rebatre-les contra'ls agents del fisch en demostració d'un disgust llarch temps reprimit; encara veyem les aparatoses demostracions militars contra d'un enemich enterament inerme, y les presons engollint pacífichs ciutadans pel novíssim delictes de deixar-se pendre sense resistència lo que no volien donar de grat; y les explosions de la rabia impotent de l'oprimir y les sarcàstiques rialles de l'opressor, y els crits d'indignació de l'amor propi ferit y les amenaces de fer córrer sang. Y, per fòra de tot això, alentant y sostenint l'agitació, les diatribes d'una prempsa forastera, descreguda, que no portava a la lluita altre escut que una *perra chica*, contra una altra prempsa jove, vigorosa y plena de fe, defensant-se, abraçada al dret y a la justícia, sota dels plechs mig estripats de la bandera patria.

¿Què té d'estrany que durant la llarga temporada en que's preludiaren y desenrotllaren aquests desagradables fets sobrevingués un període d'expectació en el camp on s'exerciten les nostres energies?

L'excursionista no s'allunya si tem que al tornar a casa la trobi sellada y embargada. L'home d'estudi tanca'ls llibres quan desde la plaça puja a distreure-l l'esvalot y la cridoria de les turbes, y fins el poeta penja sa lira, com s'ha pogut notar en molts dels nostres certamens poètics; que també fuig de la verneda el festiu rossinyol quan un vent de tempestat sacceja'l brancatge.

Y veus-aquí com, sense esser el CENTRE polítich de cap mena, y a pesar de respectar escrupulosament sos estatuts, s'ha vist de rebot ferit per la maror política.

Més no'ns en hem de penedir, senyors y companys, d'haver viscut tot aquest temps encastellats en el baluart dels nostres Reglaments. Res li hauria costat al CENTRE llençar-se a la brega, com altres associacions ho han fet impulsades pel sant amor a la Patria, que justifica totes les actituds, mentres al bé comú vagin dirigides.

Emperò cadascú comprèn a sa manera'l modo d'esser útil a son país. Nosaltres, preparant desde tants anys l'esperit de la població catalana ab els treballs que per tot arreu venim realisant, recullint usos, costums y cançons, descrivint monuments, descobrint y conservant ruïnes dignes de respecte, y fent, en una paraula, estimar la patria per les belleses històriques o artístiques o naturals que té per tots cantons, hem preparat lentament el terreno an els que avuy porten la veu en aquest crit general de reivindicació, y hem fet més profitosa la campanya, que ja ha passat, d'esser passiva a esser activa, y ara va, de dret a dret, a conquistar grans profits pera Catalunya.

En premi d'aquest prudent y patriòtich comportament nostre, ve a compensar el momentani estancament dels nostres plans el plaher de veure en el camp de l'excursionisme una unió sòlida y duradera. Catalans de cor, y no estant pas exempts dels defectes de raça, que l'Almirall ens va posar a la vista en una obra magistralment escrita,

no obstant, no's produeixen entre nosaltres escissions de cap mena, ni l'esperit de personalitat pren part en les nostres investigacions, ni, quan vol pendre volada un de nosaltres, se li posen les mans a les espatlles pera aturar-lo, sinó que se l'ajuda y empeny pera facilitar-li camí.

Trista cosa és, més jamai desmentida, que no és pas tant serè'l cel de la política: aixís com en l'atmòsfera tots els núvols volen donar a la terra l'aigua benefactora de que van prenyats, y, no obstant, els uns la deixen anar, resolent-se en dolça y suau rosada, y altres en pluja reposada y abundosa, y altres a xàfechs, entre l'estrèpit dels trons y l'enlluernador brillar dels llamps, així també'ls polítichs volen donar al país els beneficis que per ell prediquen, uns poch a poch, per etapes, sense commocions ni sacudides; altres, de cop y volta, d'una vegada: o tot o res.

El radicalisme y el moderatisme són els fills forçosos de tota agitació política. Són l'expressió de les diferencies extremes en que cau el nostre ànim quan, de l'estat de concentració en que ha anat acumulant pensaments, analisant fets, pesant agravis y formant propòsits, passa a l'estat d'expansió en que vol portar al terreno de la pràctica y de la realitat la resultant de tot aquest treball. Allavors té d'optar per un de dos camins: o bé cedeix a l'impaciencia que acompanya a l'ambició, o adopta la paciencia que obeheix al càlcul.

Y aixís ha sigut sempre, y per tot el món. Diguin-se *whigs* y *torys*, radicals y moderats, progressistes y conservadors, tots vénen a esser noms distints d'unes mateixes diferencies de procediment. A Catalunya se diràn *radicals* y *evolutius*; emperò, siga quina siga l'influencia que hagin de tenir en el nostre pervindre, se té de prescindir de les concauses purament personals que hagin pogut més o menys afavorir aquesta divisió de les forces polítiques catalanes, per admetre que als uns y als altres combatents els anima, en primer terme, el propòsit més noble y desinteressat: l'amor a Catalunya.

A la terra de cultiu, segons sigui'l seu estat físich o

l'estació de l'any, podrà convenir-li l'un o l'altre dels dos modos que us deya de donar-li'l líquid element, que és sa vida: donchs també al país podrà ésser que li convingui l'un o l'altre dels dos sistemes polítichs que l'han de transformar del tot, segons siguin les complexes circumstancies en que'l país se trobi.

Y els que contemplem d'aprop aquests moviments sense pendre-hi part, quan haguem vist quina serà la corrent que en últim terme se determini y el resultat pràctich que dongui, serà quan compendrem la rahó que'ls assistia; però, per ara, en aquesta varietat de parers que separa les forces del catalanisme militant no hi ha que veure sinó una prova més de la forçosa situació transitoria que a travéssem, entre l'època en que quasi bé tot ho havíem perdut y l'època en que tot o quasi bé tot ho lograrem: situació *indecisa*, com tota situació de trànsit, o diguem-ne *època de transició* entre'l nostre *ahir* y el nostre *demà*.

Y, ara, dispenseu-me si, per la costum que tinch de pensar en un ordre d'idees ben diferent, aquestes paraules *època de transició* me fan trobar un símil en lo que en Geologia, a principis de sigle, se denominava així mateix.

Se deya *època de transició* pera significar el trànsit entre'ls temps en que la vida no s'havia manifestat a la superfície de la terra y els temps en que adquirí son gran esclat; època de transició en que les capes de la terra no són ni com les que existien formades, ni com les que s'havien de formar més tard, tot y tenint elements de les unes y de les altres, y que avuy dia se'ns presenten a la nostra vista tant rebregades y malmeses, tant doblegades y remogudes, que ben clar demostren les pressions espantoses que han sofert per tots costats.

Per modo semblant, Catalunya ahir era quasi bé un còs mort: sa individualitat com a nació havia desaparegut. El sentiment de son propi valer s'anava perdent: oblidava sa historia, adulterava son llenguatge, descuidava sos monuments y arxius, deixava perdre ses costums, y anava veyent com son Dret, son admirable Dret, fona-

ment de sa força y de nostre modo de ser, s'anava fonent poch a poch en el dret de la raça dominadora.

Entre aquella edad d'indiferencia y abandono, entre aquell període quasi *azoich* en que la vida sembla anul'lada, y l'edad que ha de venir, en que serem forts y respectats, en que no tindrem que demanar res, perquè tindrem tot lo que'ns pertoca, hi ha aquest *avuy*, l'època de transició que no sabem quan durarà, aquest *avuy* en que res encara és sòlid y tot trontolla, y en que, o per sòbres de pilots, o per manca de destresa, la nau va fent bandades sense saber agafar en res el camí dret.

Sembla que, oprimits, prempsats, com aquelles capes geològiques de que vos parlava, entre'l gloriós record del nostre període arcaich y les feixugues lloses que'l centralisme té exteses per sobre de nosaltres, ens regirem y retorcem inútilment en el petit espay del nostre present, buscant una esclatxa per on puguem sortir a ovirar el cel de les nostres il·lusions.

Pera comprendre que la via del nostre Renaixement no està encara del tot ben assentada, no cal més que donar una mirada sobre d'algunes de les millores que implica.

¿Com se troba literariament el nostre llenguatge, ab els mil barbarismes y giros y modismes exòtichs que, per un costat, l'ignorancia del vulgo hi ha deixat entrar, y per altre la censurable preferencia que les classes altes donaven fins a suara al castellà? Sabem parlar-lo bé? Sabem escriure-l?

Les nostres gramàtiques no estàn pas d'acord, y el mèrit indiscutible dels nostres filòlechs, per manca material de temps, no ha conseguit encara fer decidir al públich il·lustrat per cap d'elles en absolut.

¿Y el nostre Dret, aquest Dret que voliem consolidar y que tant aviat ho ha impedit el centralisme trayent-se d'aprop a l'home recte y savi que ho intentava?

Succeheix ab el nostre Dret, com diu un dels nostres millors juriconsults (1), lo que ab totes les institucions

(1) D. Fèlix Maria Falguera: *Conferencies de Dret Català a l'Ateneu.*

antigues, ab totes les nacionalitats perdudes: que, a mida que s'allunyen dels gloriosos temps de sa existencia, van cayent en oblit els orígens de ses prescripcions, se va perdent sa verdadera interpretació, y els homes nous dubten, vacil·len, quan se veuen precisats pera aplicar-les, a remontar-se en sa interpretació fins als orígens històrichs.

Volem en lo administratiu y en lo polítich recabar vida propria y independent dins de l'unitat nacional, com ens reclama el convenciment del propri valer, y ja s'hi dibuixen dugues tendències antitètiques: no solament hi ha diversitat de parers sobre si convindrà agrupar tota la terra catalana en una sola provincia, o si deurà conservar-se l'actual divisió, sinó que, fins en la manera prompte o breu d'alcançar els beneficis que's desitgen, ha nascut un antagonisme lamentable.

Fins en el terreno de l'Art no s'hi descobreix una marxa segura en algunes de les branques que més han tingut en altres temps caràcter peculiar y distingit.

És cert que en les Arts Belles, per lo que toca a la *Música* y a la *Poesia*, tenim personalitat reconeguda; més en *Esculptura* és discutible si'ls nostres eminents artistes moderns, que ab gloria universal formen en la vanguardia de l'Art, han realment obert via nova a les concepcions del Geni, o si van solament seguint les fites d'un camí ja traçat.

Y en quant a la *Pintura*, que encara al sigle XV floria esplèndidament a Catalunya, mentres que al resto d'Espanya la terra li era seca i ingrata, ha volgut individualisar-se entrant per les vies d'un modernisme ultra-radical, a pesar de que no necessitavem pas distingir-nos com a escola en aquest sigle, ja que ben sentat teniem el nom català en el cultiu de tots els ordres de l'art pictòrich.

Aquesta tentativa, si bé ha revelat el talent innegable dels seus iniciadors, no ha prosperat: els colors, mentiders de tant accentuats; els contorns difumats del dibuix; el convencionalisme exagerat en tot, després d'intentar imposar-se al sentit corrent, han tingut de fer lloch a la veritat estètica, perquè no hi ha conveni capaç de fer passar

per bonich lo que és lleig, que faci entendre una figura quan l'ull veu que no la troba en el quadro tal com la veuria en l'espai, y perquè no pot resignar-se l'espectador a que l'autor l'obligui a portar al cap un tupit vel de color, a fi de que se li presenti la naturalesa ab el to y la vauguetat de linies que campegen en la seva obra.

Si de les Belles Arts passem a l'art de construir, trobarem que l'*art arquitectònic*, per lo mateix que ses produccions són les que més a la vista s'ofereixen a la massa general de la gent, les que estàn destinades a sobreviure-ns, y les que, per la varietat de materials constructius, són les que més conviden a aplicar-hi tots els recursos de l'inventiva, és aon més s'ha acusat el sentiment expansiu dels nostres artistes y el desig de figurar ab un nom en les escoles que han dominat.

Y tota vegada que l'excursionisme, com element actiu y intel·ligent, pot contribuir un poch a encarrilar aquestes tendències, deixeu que m'extengui una mica sobre aquest particular, que enquadra molt bé dins del programa de la nostra associació.

Bé la mereix Catalunya aquesta generosa aspiració de distingir-se que domina en els que han succehit als antics mestres de la construcció; perquè, per més que ella en l'antiguetat no hagi sigut creadora de cap estil arquitectònic nou, ha sabut, no obstant, assimilar-se'ls estils que en son temps y lloch li han sigut importats; tant, que'ls autors de més nota li reconeixen gust propi en dos per lo menys dels estils: el romànic y el gòtic.

Els monuments que tant de l'un com de l'altre queden com testimonis muts de l'antiga cultura catalana porten al nostre ànim, quan els contemplem ab reflexió, una impressió que no s'esborra encara que passem després a visitar obres de més valor y de superior magnificència.

Visitava jo la superba catedral de Colonia, aquella montanya de pedra picada, al voltant de la qual les cases més altes semblen barraquetes de pessebre, y al circular per aquelles set naus interminables, buscant ab els ulls les voltes perdudes en l'immensitat d'aquelles alçaries,

trobava a faltar les elegantíssimes columnes de la Sèu de Barcelona, la velada claror d'aquestes naus, y fins el color de ses velles parets.

A Colonia lo incommensurable del'espay cobert per les voltes de pedra m'encongia l'esperit, per efecte de la mateixa desproporció entre la meva petitesa y aquella grandiositat, mentres que a la catedral barcelonina'l cor s'aixampla y esbargeix.

Ha dit un distingit escriptor catòlich (1) que «la catedral gòtica és *l'oració petrificada*: ab sos claustres y ses tombes, ses agulles que's perden en l'espay, ses fosques naus y ses columnes altes y primes com còs de penitent en mortificació, y ab sos archs ogivals que's junten a dalt de la volta, sembla l'imatge de l'humanitat suplicant, ab els braços alçats enlaire y les mans plegades, eternament demanant el perdó de ses culpes».

No és que jo no trobés tota aquesta poesia en l'admirable catedral alemanya, que, pertanyent a l'istil de la segona època gòtica, té severitat y sobrietat d'ornaments dintre d'una gran puresa de linies, com ho té també la nostra catedral: es que'l gòtich català té quelcom de propi, que diu més al nostre modo de sentir; potser que si guí encara més sobri, menys atrevit.

Lo cert és que aquesta mateixa impressió l'he sentida visitant la catedral de Burgos, bellíssim exemple de la tercera època gòtica. Allí, la profusió d'estatues de pedra en les columnes, en els entrepanys, a totes bandes, és extraordinaria: la riquesa d'esculptits en fusts, capitells, frisos y timpàs, y fins en els campanars altíssims y calats en atrevides llinternes, és assombrosa. Més si un aparta la vista d'aquests detalls que encanten, no troba en el conjunt el port magestuós de la nostra Sèu.

Y visitant fa poch la catedral de León en reconstrucció, en aquell elegantíssim monument, més harmònich y més ben traçat que'l de Burgos, me sentia assombrat per l'audàcia y la bellesa de la construcció, y me trobava en-

(1) D. Manel Gaya: *Vistes de Roma* (Lleida, 1836).

lluernat ab la claror d'aquells innumbrables y grandiosos finestrals, que transformen el temple en una colossal tribuna de vidres de color; més no'm sentia dominat per aquella fonda y severa impressió que jo trobo en altres monuments religiosos.

Deu-nos als catalans les mitges llums de les nostres iglesies, pera que l'ànima, apartant-se més del món exterior, se reconcentri millor en el sentiment religiós. Deu-nos els campanars plans, que ab el nostre sentit, pràctich abans que tot, no s'hi avénen aquelles agudes piràmides de pedra calada, que adornen y no cobreixen, que són a la vegada exageració de l'atreviment y perill constant per l'edifici; y deu-nos poques estatués, com no siga en els altars: la catedral de Barcelona no'n necessita pas pera que despleguin tota sa graciosa y seria magnificència'ls perfils dels seus elements arquitectònichs.

Potser això sublevi an algú que miri l'Art ab criteri més independent. Més la nostra Sèu, a Catalunya's troba: per catalans fou feta, y lo que dich, a catalans ho dich.

En l'istil romànich trobariem al Nord d'Espanya bellíssimes construccions. No hi ha res comparable, com a prodigi esculptòrich, a la *porta de la Gloria* de la catedral de Santiago de Compostela. Són bellíssimes l'ex-colegiata de Sar, a Galicia, y la basílica de Sant Isidoro, a León, totes dugues del sigle XII.

En ordre més antich, les iglesies bizantines de Santa Maria de Naranco y de Sant Miquel de Lino a Asturies, que daten del sigle IX, són restos inapreciables d'una època en que per rahons històriques el gust oriental havia d'imprimir forçosament son segell en les construccions de l'extrem Occident.

Més jo m'abraço ab delicia als representants del gust romànich de la nostra terra; y Sant Martí Sarroca, y Covet, y Tarrassa, y Sant Pere de Roda, y Ripoll y La Pobla de Lillet, y además tantes altres de la Catalunya francesa, en les quals en Brutall sab trobar els caràcters que distingien a l'arquitectura romànica de Catalunya, són, cada hu per son istil, models que res deixen envejar.

En quant a l'arquitectura denominada *Renaixement*, no ha imprès Catalunya cap matig determinat a les aplicacions que ha fet d'aquest estil; més el va cultivar ab carinyo: recordi-s la preciosa portada plateresca de Casa Gralla, que molts de nosaltres hem alcançat, y l'elegant escala de Casa Dalmases en aquest típic carrer de Moncada, ple d'aristocràtics edificis, que daten d'aquell temps en que la noblesa deixava'ls seus enlairats castells pera venir a disfrutar dels drets municipals entre l'honrada classe menestrala de Barcelona.

Y vingué per fi'l decaïment de l'art: als esplendors del Renaixement succehí la perversió del gust en l'arquitectura religiosa com en la profana. A la vista estàn altars d'aquella època ab ses columnes retorçudes y cobertes de pàmpols y raims, ab tota la flora y tota la fauna entortolligada en la pedra y en la fusta, imprimint a les línies arquitectòniques tota classe de contorsions; més, just és reconèixer que l'estil *barroch* de que us parlo, en mig de l'amanerament que li és propi y que va infestar de tal modo'l gust general, que's va apoderar de tots els usos de la vida, perquè'ls mobles, els utensilis, l'orfebreria se'l varen fer seu, y tot se feya torçut, caragolat, ventrut, fins al punt que semblava que s'havia perdut la noció de la linia dreta, en Arquitectura, a la nostra terra, no caigué en les exageracions d'altres punts d'Espanya, com si revestís aquí un caràcter més serio y més en harmonia ab el nostre modo d'esser, lo qual se reconeix en l'iglesia de Betlem, en la casa de la Virreyna y en algunes altres; emperò, sobre tot, se troba per la campinya en les fatxades de gran nombre de masies, rematades en amples curves ondulades a la manera dels frontis de les iglesies d'aquell temps, y donant aixís per dins y per fòra un caràcter especial a la construcció rural d'allavors a Catalunya.

Y en aquest etern vaivé de les tendències artístiques, que ensenya com se subordina la manera que'ls pobles tenen de concebir la bellesa a les condicions en que's troben, a les guerres, a les relaciones comercials, al seu estat social, vingué després del *barroquisme* el *neoclàssich* ab

el despotisme de Napoleon Ier, y després, quan aquest geni de la guerra s'eclipsà, vingué la reacció del *romanticisme* y s'inicià, per fi, un període de franca restauració y de vida per l'Art.

Y veus-aquí com un no pot menys de mostrar extraordinària sorpresa quan ara, a l'empendre-s el nostre renaiement, quan veyem a les arts industrials aixecar-se en ales d'un gust molt perfeccionat, com si un vent purificador anés trayent els ressabis d'una època d'ignorancia y de decaïment, l'arquitectura, l'art sublim que tant compeñatrat està ab les belles arts y que tant superbes mostres dóna del geni dels nostres moderns arquitectes, en moltes produccions que's volen sortir de files, cau de nou en un veritable *barroquisme*, que és el nom just que's mereixen la rebelió contra tots els istils coneguts, l'apropriació, feta sense cap traba, entre'ls elements arquitectònichs de tots els països, y el trastorn intencionat en la grandaria, forma y col·locació d'aquests mateixos elements.

¿Y sols per això pretindrà Catalunya tenir un istil modern, arquitectònich, propri?

¿És istil escursar els fusts de les columnes deixant-los-hi uns capitells colossals?

¿És istil inclinar les jambes de les obertures donant an aquestes una apariència triangular?

¿És istil penjar a prop del terrat una superba columnata de pedra sobre de primes llosanes, pera sostenir un dèbil cobert, quan estarien millor al pla del carrer aguantant tot el pes de la casa?

¿És istil fer sortir de les fatxades carteles tremendes pera soportar senzillament un balcó o una tribuna?

¿És istil montar, entre'ls balcons dels últims pisos, estatues de dones gegantines, que si fossin imatges de sants diriem, recordant l'edicte de l'emperador Lleó 3er, que les han posades tant alt pera lliurar-les del furor dels iconoclastes?

¿És istil malgastar la pedra, nosaltres que tenim per norma l'economia, portant-la a tonelades a coronar els edificis, ja en forma de frontons prou grans pera un jòch

de pilota, ja en forma de marlets, més propis de fortalesa que d'un casal?

¿És istil enfarfegar les fatxades ab símbols heràldichs, no sé si com aspiració vergonyant a una noblesa o com una burla de lo que era tant gloriós en altres temps?

Y si volem resucitar el preciosíssim istil gòtich, ¿per què s'ha d'atapair en l'espai mesquí d'una casa de cinch pisos tota la rica ornamentació d'aquell ordre incomparable?

¿Per què l'un s'entreté a matar l'elegancia dels llarchs finestrals, subdividint-los en finestres independents, separades per sòlids barrots transversals de pedra, que trenquen la gallardia de la linia continua?

¿Per què un altre omple de pinacles y campanarets punxaguts lo que, per caràcter del gòtich català, hauria de ser esmotxat y pla?

¿Per què, en lloch de les antigues gàrgoles, barreja feliç de lo natural ab lo fantàstich, s'hi posen copies fidels d'animals repugnants, que, per excés de naturalisme, fan apartar la vista en lloch d'atreure?

Oh Santa Llibertat! Ab quin desenfado camines darre-
ra de lo nou y de lo original!

Si'l talent y els primors extraordinaris de dibuix que's consumeixen en tantes obres arquitectòniques, se gastessin en donar direcció ordenada al variadíssim gust que respira la construcció moderna, no hi ha dubte que podria crear-se un nou istil arquitectònich.

Més no ha sortit encara'l geni que encamini aquesta corrent; que ensenyi a distribuir bé les masses en la construcció; que sàpiga produir els majors efectes monumentals ab la menor quantitat de materia possible, és a dir, al revés precisament de lo que molts fan avuy.

En els diferents països, els istils han sigut fruit de civilitzacions distintes, y sempre en ells s'hi ha reflectat un sentiment d'un ordre superior: l'amor a Déu o a les Divinitats; l'amor de patria; el respecte al poder terrenal.

Emperò, avuy cap sentiment elevat domina en el sigle egoista en que vivim. La fe ja no sembla cridar als nostres

pits sinó a l'hora de la mort. L'entusiasme pel poder terrenal, que feya hèroes dels cors més rústichs, no's troba enlloch. L'amor de la patria està tant soterrat, que ab tot y les vergonyoses y doloroses mutilacions sofertes en el patrimoni nacional, encara'l país no sab sortir de son apatia y indiferencia sinó a força de trucar-lo y despertar-lo ab proclames y meetings, y articles y discursos.

Donchs ¿quin art pot sortir-ne, de moment, d'un estat de postració semblant, si fins l'Arquitectura, ab la seva aparatosa riquesa externa, aplicada a vivendes on s'escatima tot, lloch, aire y llum, sembla simbolisar la manera d'amagar la petitesa de l'esperit sota d'un trajo de colors llampants?

Recordi-s que l'admirable Art helènich, pare de les més sublimes concepcions, començà a decaure quan, cedint a l'influencia de les architectures de Persia y d'Egipte, deixà entrar en la severitat de son istil el luxu fastuós de les escoles orientals.

Recordi-s que Roma, el poble dominador del món, que havia après de Grecia en l'art de construir, també deixà decaure son istil, quan, arrastrat per l'amor al luxu y a l'ostentació, el va demostrar obertament en les obres dels seus arquitectes.

Nosaltres, que estem en plena època d'ostentació y de luxu, y que fiem a l'exornació dels paraments el mèrit de l'obra, no hem de veure en l'istil que en resulta res més que un *istil decadent*.

No vulgui d'això dir-sen un *istil nou*: desgraciadament, se té de reconèixer que pera crear un nou istil *no és hora encara*.

Prou farem de conservar l'amor als istils que coneixem; y cap medi hi ha millor, pera conseguir-ho, que anar a admirar en son lloch els exemples antichs y moderns.

Veus-aquí un dels papers més importants del CENTRE EXCURSIONISTA: propagar l'il·lustració, per medi de l'*estudi sobre la cosa mateixa*; y ho fem, senyors y companys, vaja si ho fem! De prop de 800 visites a obres de l'Art, contemporani o antich, que figuren en els nostres Anals, les dues

terceres parts són destinades a edificis y monuments; visites que han conservat en nostres pits el caliu del respecte a lo vell, sense que per això hagin barrat la porta a lo nou que s'ho mereixi.

Quan aquest sentiment que ara és patrimoni d'uns quants sigui prou generalisat, no prosperaran projectes que's barallin ab el bon gust; perquè, per contrapès a l'inventiva desordenada, hi haurà per tot arreu el bon criteri, nascut del cultiu de la tradició.

Donchs a influir-hi un poch ab les nostres modestes forces és a lo que han anat dirigides aquestes paraules.

Un any vos vaig parlar de la Montanya Catalana, y de Geologia, y de Geografia física, assumptos de gran interès pera l'excursionista.

Un altre vaig tractar d'algunes ciències d'aplicació, que l'excursionisme pot cultivar ab profit.

Aquest any les circumstàncies m'han portat a ocupar-me de la situació transitoria que a travéssem, pera explicar-nos els efectes que sentim, y de passada m'he detingut a parlar-vos de l'Art (que, per lo que té de noble y d'elevat, té tants devots entre'ls excursionistes), com ne pot parlar qui, sense esser artista, sent a sa manera les emocions inefables que tota obra artística té de produirnos.

Ja que Catalunya està ensenyant a tota Espanya lo que ha de fer un poble pera no acabar de morir, y que la fama de la nostra vitalitat en tot fa que ses obres y procediments comencin a esser copiades, tant que, concretant-nos a l'art de la Construcció, a Madrit ja van aprenent d'edificar *a la catalana*, y a varis punts de Castella s'hi aixequen cases ab lo que'n diuen *gust modern català*, convé al nostre bon nom que siguin enterament exemptes de crítica les mostres que Catalunya dongui de son valer, y que provin que, en aquest punt com en tots, se troba per bon camí'l nostre renaixement.

Més les Arts de la pau no seràn senyores y majores, mentres no's normalisi y consolidi'l país en lo polítich y en lo econòmic; y aquest dia ha d'arribar, tard o aviat, que no pot pas esser etern el present *periode de transició*.

Sabeu quan ne sortirem? Quan l'esperit de la pública conveniència s'hagi sobreposat a les mesquines passions.

Allavors, a la mar de fondo que avuy fa ensopegar els uns ab els altres tots els vaixells, succehirà la calma del bon temps. Tot-hom compendrà que no conduceix a res el mantenir, entre patricis dignes de general estima, divisions molt grans sobre motius molt petits. S'esborrarà el record dels agravis, veyent que foren llençats, no per respondre a la quantia del dany rebut, sinò per la momentania exaltació; y els fets, la dura lley dels fets, que està per sobre de nosaltres, de les nostres previsions y dels nostres càlculs, arrastrarà als diferents partits en una sola corrent, a batre al centralisme; aquest enemich comú, que avuy, ab gesto maquiavèlich, se riu del regionalisme, y el creu mort perquè, tot just nascut, ja hi ha entrat la desunió en ses files.

Ja sortirà de son erro! Prou podrà llençar-nos l'injust qualificatiu de *separatistes*, oblidant o fingint oblidar que qui més estima a la patria és el qui té més amor a la regió. Ja podrà omplir d'insults als nostres homes de valer, tancant en un mateix anatema al català venerable que porta la paraula de Déu, y al que estudià les lleys, y al que cultiva les ciències. El regionalisme farà sa via, adhuc en les provincies espanyoles més refractaries; y jorn vindrà en que Catalunya, en plena possessió de ses energies, les desplegarà, encara millor que en altres temps, en tot allò ont hi hagi lloch d'estampar-hi'l segell de la seva personalitat.

Quan aquest jorn desitjat arribi, la gloria serà de tots; més, desde aquest reconet del carrer de Paradís, el CENTRE EXCURSIONISTA tindrà dret d'exclamar: «Jo també hi tinch part.»

HE DIT

LLUÍS MARIÀ VIDAL

LLISTA DELS SENYORS SOCIS

JUNTA DIRECTIVA

ANY 1900

President honorari

D. FRANCISCO DE S. MASPONS Y LABRÓS

President

D. LLUÍS MARIÀ VIDAL

Vice-president

D. JOAQUIM CABOT

Tresorer

D. JULI VINTRÓ

Secretari primer

D. ROSENDO SERRA

Secretari segon

D. JAUME BALADIA

Vocals

D. JOAN CARDONA

» CÉSAR AUGUST TORRAS

» F.^{co} MASPONS ANGLASELL

D. CRISTÒFOL FREGINALS

» MACARI GOLFERICHS

» JAUME MASSÓ TORRENTS

SOCIS PROTECTORS HONORARIS

Excm. senyor Governador Civil de la Província de Barcelona.

Excm. senyor Comandant general del 4. ^a Còs d'Exèrcit.

Excm. e Ilm. senyor Bisbe de la Diòcesi de Barcelona.

Excm. Diputació Provincial de Barcelona.

Excm. Ajuntament de la ciutat de Barcelona.

Excm. senyor Rector de l'Universitat literaria de Barcelona.

SOCIS HONORARIS

Sra. D.ª Maria Bell-lloch.
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.
Rvnt. P. D. Fidel Fita, Pbre.
Excm. Sr. D. Francisco Pi y Margall.
Sr. D. Salvador Sanpere y Miquel.
Ilm. senyor Baró de Tourtolon.
Sr. D. Agustí Vezian.
Excm. y Ilm. senyor Doctor D. Joseph Morgades.

SOCIS PROTECTORS

Sra. D.ª Agna Labrós, Viuda de Boada.
Sr. D. Eusebi Güell Bacigalupi.

SOCIS RESIDENTS

EN 31 DE DESEMBRE DE 1899

- Sr. Aguirre Serrat-Calvó, J. M.ª Universitat, 8 (Gracia).
» Alcoberro, Joan. Unió, 21, botiga.
» Alegret, Adolf. Llibreteria, 21, 2.^{on}
» Alier Amar, Pere. Comerç, 43, botiga.
» Almera, Pbre., Jaume. Sagristans, 1, 3.er, 1.^a
» Alòs, Lluís F. de Baixa de Sant Pere, 31, 1.er
» Alvarez Narcís. Basea, 21, 4.¹ 2.^{on}
» Amatller, Anton. Consell de Cent, 344, 1.er
» Ambrós y Ortiz, Marsal. Basea, 23, 1.er, 2.^a
» Andreu, Francisco. Passatge Domingo, 4, entresol.
» Andreu Morgades, Manel. Clarís, 69, 3.er
» Angelón y Coll, Lluís. Fernando VII, 34, 3.er, 2.^a
» Anglada y Santeularia, F. Xuclà, 21, 3.er, 1.^a
» Arabia y Solanas, Ramon. Petritxol, 3, 3.er
» Armangué Tuset, Joseph. Magdalenes, 12, 2.^{on}
» Arnau y Ribas, Pere. Canuda, 35, entresol.
» Arrau, Miquel. Santa Agna, 5, entresol.
» Artós, Delfi. Ample, 35, 1.er
» Bach, Francisco. Caspe, 73, 1.er, 2.^a
» Badia y Andreu, Salvador. Ronda Sant Pere, 18, 1.er
» Baladia y Soler, Jaume. Ronda Sant Pere, 25, 2.^{on}

- Sr. Balaguer y Casas, M. M.ª Pelayo, 52, 2.^{on}
 » Balaguer y Fins, Joan. Argenteria, 57, botiga.
 » Balaguer y Fins, Ramon. » » »
 » Balló Jaumar, Genís. Escudellers, 24, 1.er
 » Ballvé, Joseph M.ª Passeig S. Joan, 124, 3.er
 » Baltà de Cela, Joseph. Corts, 186, entresol.
 » Barberà y Umbert, Joseph. Aribau, 93, 2.^{on}, 1.^a
 » Bartrina y Fabrè, Lluís. Girona, 11, 3.er
 » Bartumeus, Antoni. Ronda Universitat, 16, 1.er, 1.^a
 » Bassegoda, Joaquim. Lauria, 11, 4.^t 1.^a
 » Bassols y Prim, Joan. Portaferriassa, 19, 1.er
 » Batlló y Batlló, Enrich. Rambla Catalunya, 30, entresol.
 » Batlló, Frederich. » » » »
 » Belau y Sistachs, Lluís. Aragó, 249, 1.er, 1.^a
 » Benavent y Fumanya, G. Corts, 288, entresol.
 » Bell-lloch, Comte de. Passeig de Gracia, 161.
 » Bertran y de Amat, Felip. Corts, 288, 1.er
 » Bertran y Musitu, Joseph. » » »
 » Bes, Andreu M.^a de. Bilbao, 197, 2.^{on}
 » Biosca, Agustí. Passeig de Gracia, 122, baixos.
 » Bladó, Eugeni. Copons, 3 y 5, 2.^{on}
 » Blanch y Piera, Joseph. Pelayo, 18, 2.^{on}
 » Blat Salgat, Joseph. Vergara, 6, baixos.
 » Bofarull Sans, Carles de. » 3, 4.^t 2.^a
 » Bohigas Canadell, Julià. Argenteria, 2, 3.er, 1.^a
 » Bonay, Frederich. Provenza, 402 (torre).
 » Bordas, Frederich. Valencia, 356, 1.er
 » Borràs, Valentí. Ludovico-Pio, 7, 1.er, 2.^a
 » Borràs y Alfonso, Miquel. Paradís, 2, 2.^{on}
 » Borrell, Florenci. Ausies March, 2, 2.^{on}, 2.^a
 » Borrell, Pere. Paradís, 10, 1.er
 » Briansó Jover, Rafel. Girona, 124, 1.er, 2.^a
 » Brocà, Guillem de. Canuda, 41, 2.^{on}
 » Brossa, Francesch. Pelayo, 52, 1.er
 » Brossa, Jaume. Estruch, 34, 2.^{on}
 » Brunet, Gaspar. Diputació, 340.
 » Brunet y Bellet, Joseph. Passeig de Gracia, 81, principal.
 » Bulbena, Antoni. Abaixadors, 11, 1.er
 » Bulbena, Artur. Fontanella, 28, 1.er
 » Bulbena Soler, Pere. Aragó, 333, 2.^{on}, 2.^a
 » Buxó Ventayol, Joseph. Clot, 50, 1.er (S. Martí de Prov. ^{is})
 » Cabeceràn Borràs, Joseph. Tallers, 75, 3.^a

Sr. Cabot, Joaquim.	Fernando VII, 61, botiga.
» Calcat, Joseph.	Llibreteria, 21, entresol.
» Calvet, Pbre., Joseph.	Parroquia Sant Agustí.
» Callico, Tomas.	Diputació, 186, 4. ^t 2. ^a
» Campubí, Jaume.	Portal Nou, 18, botiga.
» Canal y Febré, Joseph.	Girati, 5, 3. ^{er} , 2. ^a
» Canaleta Cuadras, Gayetà.	Lauria, 35, 2. ^{on} , 1. ^a
» Canals, Emili.	Ronda Sant Pere, 20, 1. ^{er}
» Canals y Arrieta, Gabriel.	» » » »
» Canti Casanovas, Anton.	» » 12, 1. ^{er}
» Capdevila, Joan.	Aray, 6, 4. ^t
» Capdevila, Millan.	Hospital, 62, 1. ^{er}
» Capella, Joseph.	Mercè, 10, entresol.
» Campmany, Aureli.	Rambla S. Joseph, 11, botiga.
» Cardona, Joan.	Sant Pau, 42, 1. ^{er}
» Carreras Candi, Francesch.	Ronda Sant Pere, 60, pral., 2. ^a
» Carreras Valls, Ricart.	Elisabets, 11, principal.
» Carsi y Carsi, Ignasi.	Vergara, 18 y 20, 1. ^{er} , 1. ^a
» Casals y Duràn, Joseph.	Carassa, 1, 3. ^{er} , 2. ^a
» Casals Maristany, Ignasi.	Plaça Santa Agna, 7, botiga.
» Casanova, Ramon de	Caspe, 75, principal.
» Casaramona, Casimir.	Corts, 261, despaig.
» Casas-Carbó, Joaquim.	Diputació, 341, 2. ^{on} , 2. ^a
» Casellas y Dou, Raimond.	Girona, 74, 2. ^{on}
» Castanys, Ricart.	Plaça Universitat, 4 bis, 3. ^{er}
» Castellanos Sauret, Joseph.	Bruch, 131, 4. ^t
» Castellbell, Marquès de	Plaça Santa Agna, 6.
» Castellet, Eduard.	Bilbao, 213, 2. ^{on} , 1. ^a
» Castells, Mariano.	Bruch, 79, 1. ^a
» Castells, Paulí.	» » »
» Castells, Pere Lluís.	» » »
» Castellvell, Joan.	Bailén, 107, 3. ^{er} , 2. ^a
» Catarineu, Ramon.	Trafalgar, 8, 1. ^{er} , 1. ^a
» Cendra, Pere.	Princesa, 17, despaig.
» Centellas, Comte de	Baixada S. Miquel, 4, principal.
» Chassignet, Joseph.	Bilbao, 197, 3. ^{er}
» Clapés Trabal, Joseph.	Diputació, 461, 1. ^{er}
» Clapés Trabal, Pere.	Rambla Catalunya, 23, botiga.
» Clos y Fàbrega, Fèlix.	Rambla S. Joseph, 8, botiga.
» Codina Länglin, Ramon.	Sant Pau, 70, botiga.
» Colomer, Francisco.	Rambla Catalunya, 30, despaig.
» Colomer Ballot, Lluís G.	Montaner, 5 bis, principal (Gra. ^a)

- Sr. Coll y Gasch, Antoni. Ribera, 5, entresol.
 » Coll y Rodés, Joseph M.ª Clarís, 105, 2.^{on}, 1.^a
 » Comas y Solà, Joseph. Bruch, 17, 4.^t 1.^a
 » Comella y Fàbrega, J. M.ª Barra de Ferro, 8, 3.er, 2.^a
 » Conyll, Bonaventura. Passeig de Gracia, 94, 1.er, 2.^a
 » Copell, Francisco. Cucurulla, 1 y 3, botiga.
 » Corominas Pla, Domingo. Angels, 14, principal.
 » Cortada, Alexandre. Ronda Universitat, 20, botiga.
 » Cuadras, Manel. Trafalgar, 26, 1.er
 » Cuní y Martorell, Miquel. Còdols, 18, 3.er
 » Cuspina, Joseph. Aribau, 39, 1.er
 » Dachs, Pbre., Jaume. Jaume I, 14, 1.er, 2.^a
 » Degollada, Manel. Avinyó, 32, botiga.
 » Delàs, Ferràn de. Fontanella, 20, principal.
 » Doria, Eveli. Provença, 342, principal.
 » Dotres y Mas, Salvador. Rambla Catalunya, 129, 4.^t 1.^a
 » Duran y Bas, Manel. Governador, 1, principal.
 » Duran y Ventosa, Manel. » 1, 2.^{on}
 » Escubós, Albert. Caspe, 9, botiga.
 » Espona, Joseph. Ronda Sant Pere, 36, baixos.
 » Estapé Millet Grau. Nacional, 2 y 3 (Barceloneta).
 » Fabra, Pompeu. Trafalgar, 44, principal.
 » Falgar, Francisco. Riera Sant Joan, 8, 4.^t 1.^a
 » Faura, Casimir. Alta Sant Pere, 17, 2.^{on}
 » Feliu, Joseph. Bruch, 45, 1.er
 » Fernandez (dit) Napoleon, Antoni. Rambla Sta. Mònica (fotografia).
 » Ferrer y Carrió, Ignasi. Corts, 170-172, 2.^{on}
 » Ferrer y Portals, Enrich. Alfons XII, 38 (Sant Gervasi).
 » Ferrer y Puig, Joan. Rull, 4, 1.er, 2.^a
 » Ferrer y Soler, Lluís. Passeig de Gracia, 27 (Gracia).
 » Ferrerons Freixas, Davit. Barbarà, 33, botiga.
 » Figuerola, Santiago. Rambla de Canaletes, 13, 4.^t
 » Fiter é Inglès, Joseph. Consell de Cent, 295 bis.
 » Flos y Calcat, Francisco. S. Honorat, 9, 1.er
 » Fonolleda, Jaume. Dou, 6, 3.er
 » Font Pladevall, Gaspar. Salvà, 40, botiga.
 » Font Sagué, Norbert. Comerç, 41, 1.er
 » Font y Torné, Manel. Pietat, 8, 1.er, 1.^a
 » Fortuny, Joseph M.ª Portaferrixa, 1, botiga.
 » Fraginals Massana, C. Ronda Universitat, 6, 1.er
 » Francolí, Joseph M.ª Ample, 3, 3.er, 1.^a

Sr. Franquesa y Gomis, J.	Assalt, 36, 2. ^{on}
» Galbany Parladé, Joseph.	Rambla Catalunya, 58, 4. ^t , 2. ^a
» Galceran, Felix.	Ausies March, 85.
» Gallardo, Antoni.	Canuda, 17, 19 y 21, principal.
» Gallissà, Antoni.	Gignàs, 39, 1. ^{er}
» Garcia Robles, Joseph.	Rambla Catalunya, 129, 3. ^{er} , 1. ^a
» Garriga, Joseph.	Passatge de Bell-lloch, 3.
» Garriga y Muntam, Lluís.	» » »
» Gasch, Manel.	Méndez Núñez, 4, 2. ^{on}
» Gassol y Mille, Joseph.	Aragó, 306, 1. ^{er}
» Gatius, Just.	Plaça del Rey, 10, botiga.
» Gibert Serra, Vicens de	Clarís, 44, botiga.
» Girona, Lluís.	Ample, 2, principal.
» Girona, Manel.	Mercè, 1, principal.
» Gispert, Joaquim de	Palau, 4, 2. ^{on} , 2. ^a
» Golferichs y Losada, M.	Passeig Aduana, 4, 3. ^{er}
» Gomis, Cels.	Còdols, 24, 3. ^{er} , 2. ^a
» Grañen, Pere.	Zurbano, 3, botiga.
» Grau y Sabat, J.	Assalt, 80, 1. ^{er}
» Grezner, Llorenç.	Cambis Nous, 1, botiga.
» Grezner, Vicens.	» » »
» Guarro Casas, Lluís.	Ample, 46, botiga.
» Guasch, Joaquim.	Nou Sant Francesch, 16, 2. ^{on}
» Güell Clapès, Ramón.	Rambla Catalunya, 23, botiga.
» Jover, Leandre.	Portaferrissa, 25, 1. ^{er}
» Lafont Martinez, Joaquim.	Unió, 17, botiga.
» Lasarte, Manel de	Plaça Real, 7, botiga.
» Llagostera, Lluís.	Ausies March, 15, principal.
» Lleó, Modest.	Santa Agna, 30 bis, 3. ^{er} , 2. ^a
» Llibre, Francisco.	Lauria, 11, 1. ^{er} , 1. ^a
» Llopis, Enrich.	Fortuny, 9, botiga.
» Llopis, Joan.	Sadurní, 13, interior.
» Llorens y Riu, Joseph.	Copons, 7.
» Llussà Isamat, Joan.	Corts, 175, 3. ^{er} , 1. ^a
» Malvey, Carles.	Passatge Sant Benet, 11, botiga.
» Malvey, Joseph.	» » » » »
» Maristany, Joan.	Plaça Sta. Agna, 7, botiga.
» Martí y de Gardeñas, J. de	Basea, 46, 1. ^{er}
» Martí y Grau, Otó.	Santa Agna, 16, entresol.
» Martí y Puig, Francisco.	Plaça Santa Agna, 15, 1. ^{er}
» Martínez y Gras, Ramon.	Méndez Núñez, 4, principal.
» Marquès, Manel.	Rambla Catalunya, 25, botiga.

- Sr. Martorell, Jeroni. Ronda Sant Pere, 41 bis. 4.^t
- » Mas, Domingo. Alta Sant Pere, 49. 4.^t
- » Mas y Lletjós, M., Pbre. Parroq. Sta. Madrona (la vella).
- » Mascaró, Pere. Rambla del Centre, 25, botiga.
- » Massó, Antoni. Avinyó, 20, 3.er, 2.^a
- » Massó Torrents, Jaume. Diputació, 362, principal.
- » Massó Llorens, Manel. Avinyó, 20, 3.er, 2.^a
- » Masoliver é Ibarra, Narcís. Sadurní, 13, interior.
- » Maspons y Anglasesell, A. Bonsuccés, 13, 1.er
- » Maspons y Anglasesell, F. Bonsuccés, 13, 1.er
- » Maspons y Camarasa, J. Rambla de les Flors, 33, 4.^t 2.^a
- » Maspons y Labrós, F. Bonsuccés, 13, 1.er
- » Mateu, Joan. Bailèn, 57, 2.^{on}
- » Maurer, Carles. Escudellers, 62, 1.er
- » Mentruit, August. Rambla Catalunya, 54, entresol.
- » Mercader, Arnald. Passeig de Gracia, 161.
- » Millet, Pere A. Passeig Aduana, 23, entresol, 2.^a
- » Millet y Pagès, Joan. Trafalgar, 42 bis, principal.
- » Millet y Estapé, Tomàs. Comerç, 41, entresol, 1.^a
- » Millet, Lluís. Trafalgar, 21, 4.^t 1.^a
- » Millet Vila, F. Passeig Aduana, 23, entresol, 2.^a
- » Miret Sans, J. Ataulfo, 12, 1.er
- » Mitjans, Ursí. Fernando VII, 4, botiga.
- » Mitjans y Murlans, B. Corts, 249, 1.er, 1.^a
- » Muntanyola y Carné, Pere. Balmes, 16, principal.
- » Nadal, Joan. Ample, 35, 2.^{on}
- » Nadal, Manel. Condal, 3, 2.^{on}
- » Nadal y Lucena, Anton. Diputació, 357, 3.er
- » Nicolau, Joseph Antoni. Nou Sant Francesch, 13, 2.^{on}
- » Nogués, Joan B. Pom d'Or, 7, 2.^{on}
- » Olande y de Satrústegui, F. de Passeig de Gracia, 12, principal.
- » Oliveda y Llopart, Alfons. Clarís, 122, 2.^{on}
- » Olivari, Antoni. Portaferriassa, 13, 3.er
- » Oribe y Patxot, Joseph M.ª Ausies March, 70, 3.er
- » Osona, Arthur. Plaça S. Jaume, 2, 2.^{on}
- » Pagès y Puig, Joseph. Font de S. Miquel, 8, 2.^{on}
- » Pagès y Rueda, Pere. Aroles, 5, entresol.
- » Par, Jldelfons. Canuda, 26, principal.
- » Par y Tusquets, Joan. Canuda, 26, 2.^{on}, 2.^a
- » Pascó, Joseph. Passatge Permanyer, 4.
- » Pereyra y Alcàntara, V. Templaris, 7, 1.er

- Sr. Perez y Capdevila, Enrich. Bruch, 33, 2.^{on}, 2.^a
 » Permanyer, Joan J. Cucurulla, 1 y 3, 1.er
 » Permanyer, Ricart. Portaferrissa, 30, 2.^{on}
 » Perpinyà, Joan. Passeig Aduana, 5, despaig.
 » Pin y Soler, Emili. Passeig de Gracia, 122, 4.^t
 » Piñol, Joan. Carme, 24, 3.er, 2.^a
 » Pichot y Gironés, Joseph. Ronda S. Pere, 30, 2.^{on}
 » Planas, Tomàs. Alta Sant Pere, 27, interior.
 » Planas Font, Claudi. Passeig de Gracia, 25, 2.^{on} (Gracia)
 » Planella, Alexandre. Santa Clara, 23 (Barceloneta).
 » Prats, Hermenegild. Fernando VII, *Bazar Enseñanza*.
 » Prim, Antoni. Corts, 354, 1.er, 1.^a
 » Pons, Alexandre M.ª Passeig de Gracia, 20, 1.er
 » Pons y Massaveu, Joan. Carders, 49, botiga.
 » Pons Tusquets, Joseph Ll. Ronda Universitat, 22, 1.er
 » Porcar y Tió, Manel. Dormitori S. Francesch, 9, botiga.
 » Porta, Oscar. Girona, 33, 1.er, 1.^a
 » Puig de Abaria, Joan, Provensa, 344, principal.
 » Puig y Cadafalch, Joseph. Corts, 230, 3.er, 1.^a
 » Puig y Font, Ramon. Rambla Catalunya, 3, 1.er, 1.^a
 » Puig y Puig, Rafel. Ronda Sant Pere, 35 bis, 1.er, 2.^a
 » Puig y Puig, Sebastià. Riera S. Joan, 35, 3.er
 » Puig y Sais, Hermenegild. Bilbao, 203, 1.er, 2.^a
 » Queraltó, Ramon. Sant Ramon del Call, 11, botiga.
 » Quintana, Eudalt. Claris, 50, 4.^t, 1.^a
 » Ribas, Bonaventura, Pbre. Portal del Angel, 14, 4.^t 2.^a
 » Riera, Emili. Passeig de Sant Joan, 166, 1.er
 » Riera y Bertran, Joaquim. P. de Gracia, 25, 2.^{on}, 2.ª (Gracia).
 » Rifà y Munt, Joseph. Bruch, 66, botiga.
 » Ripoll y Fortuño, Francisco. Ronda S. Pere, 30, 1.er, 2.^a
 » Rivera y Cuadrench, Joaquim. Clot (Sant Martí de Provensals)
 » Robert y Duran, Ventura. Rambla Catalunya, 67, entresol.
 » Robreño, Romà. Còdols, 24, 2.^{on}
 » Roca, Joseph M.ª Pelayo, 58, entresol, 2.^a
 » Rocafort Samsó, Ceferí. Carme, 10, 2.^a
 » Rogent Pedrosa, Joseph. Corts, 243, 1.er
 » Roig y Punyet, Jaume. Pelayo, 30, 1.er
 » Roig y Punyet, Joseph. Pelayo, 30, 1.er
 » Romani, Antoni M.ª Cegos Boqueria, 2, botiga.
 » Rosals, Joan. Portaferrissa, 30, botiga.

Sr. Rosell, Manel.	Plaça Medinaceli, 4, 2. ^{on}
» Roura y Barrios, Benet.	Rambla Catalunya, 86, 2. ^{on}
» Rubió de Laserna, Joan.	Rambla Santa Mònica, 4; 2. ^{on}
» Rubió y Lluch, Antoni.	Clarís, 9, 3. ^{er} , 1. ^a
» Rus, Ferràn.	Espalter, 10, botiga.
» Rusiñol, Santiago.	Corts, 300.
» Sagarra, Ferràn de	Mercaders, 33, 1. ^{er}
» Sagnier Villavechia, L.	Clarís, 7, 1. ^{er}
» Sala Ardiz, Joseph.	Bruch, 33, principal.
» Sala Ricart, Joan.	Banys Nous, 9, 2. ^{on}
» Sanllehy Girona, Carles.	Plaça Sta. Ana, 2 y 3, principal.
» Sastre, Miquel.	Nou S. Francesch, 31, botiga.
» Schilling y Monfort, E.	Fernando VII, 23, botiga.
» Segalés, Joan.	Governador, 9, baixos.
» Serra Solé, Joan.	Clot (Sant Martí de Provencsals).
» Sagarra Vilalta, Estanislau.	Ciutat, 5, 2. ^{on}
» Serra, Rosendo.	Passeig Aduana, 1, 2. ^{on}
» Serradell Planella, Baltasar.	Cadena, 6 bis, 1. ^{er} , 2. ^a
» Solà, Felip.	Hospital, 49, 2. ^a
» Solà, Victorià.	Passeig de Gracia, 94, 2. ^{on}
» Soldevila Cantó, Joan.	Pi, 13, 4. ^a , 1. ^a
» Soler Batlle, Joaquim.	Plaça Tetuan, 1, botiga.
» Soler, Joan.	Santa Agna, 28, 2. ^{on}
» Soler, Juli.	Dormitori S. Francesch, 9, 2. ^{on} , 1.
» Soler y Palet, Joseph.	Consell de Cent, 399, 1. ^{er}
» Sorribas y Riera, Joseph.	Vergara, 12, 2. ^{on} , 2. ^a
» Sturzenegger, Jaume.	Trafalgar, 19, 3. ^{er} , 2. ^a
» Suarez Brabo, Francisco.	Biblioteca de la Universitat.
» Suarí, Pere M. ^a	Hospital, 51, botiga.
» Sunyol y Gasòliba, Esteve.	Bruch, 44, 3. ^{er}
» Tapis Martí, Ramon.	Plaça Tetuan, 41, principal.
» Tarré y Tarré, Emili.	Sobradiel, 4, 1. ^{er}
» Tastàs, Joaquim.	Méndez Núñez, 14, principal.
» Teixidor, Joan.	Baixa Sant Pere, 10, botiga.
» Thomàs, Joseph.	Lauria, 144, interior.
» Tintoré y Mercader, March.	Passatge Comerç, 1 y 3; pral.
» Tobella, Francisco X.	Princesa, 11, 3. ^{er}
« Tolrà Sausa, Joaquim.	Guardia, 12, despaig.
« Torras, Cèsar August.	Pelayo, 6 bis, 1. ^{er}
» Torras Buxeda, C. Albert.	Pelayo, 6 bis, 1. ^{er}
» Torras Buxeda, Joseph M. ^a	Pelayo, 6 bis, 1. ^{er}
» Torras y Vidal, Joaquim.	Passeig de Gracia, 4, 1. ^{er}

- Sr. Torrella Sagrera, Antoni. Ronda Sant Pere, 25, 3.er
 » Torres Reyetó, Jacinte. Rambla Centre, 34, 1.er
 » Tous Mallen, Joseph. Ronda Sant Pere, 35, 2.^{on}, 2.^r
 » Trias, Joseph A. de Méndez Núñez, 14, principal.
 » Tusquets, Joan A. Mercaders, 24, 1.er
 » Ubach y Vinyeta, F. Mercaders, 32, 4.^t, 2.^a
 » Urgellés y Depares, Manel. Corts, 344 y 346, 3.er, 2.^a
 » Uriach, Francisco. Moncada, 20.
 » Vacarisas, Joan. Lladó, 9, 3.er
 » Valentí Vivó, Ignasi. Petritxol, 8, 1.er
 » Valeri Pupurull, Arthur. Tamarit, 81, principal.
 » Valls, Camil. Santa Agna, 30 bis, botiga.
 » Valls, Manel. Muntaner, 96, 4.^t 2.^a
 » Valls Rubies, Joan. Ausies March, 2, 2.^{on}
 » Valls Torruella, Pere. Rambla Prat, Fontana, 3 y 5,
 principal (Gracia).
 » Ventalló, Pere Anton. Passeig S. Joan, 165, 1.er, 2.^a
 » Verdaguer, Alvar. Rambla del Mig, 5, botiga.
 » Verdaguer Callís, Narcís. Montesión, 3 bis, 1.er
 » Viada y Biada, Joseph M.ª Clarís, 44, principal.
 » Vidal, Lluís Marià. Diputació, 382, 1.er
 » Vidal y Negre, Joseph. Rambla Catalunya, 88, 3.er, 1.^a
 » Vidal de Valenciano, E. Balmes, 48, 3.er, 1.^a
 » Vidiella, Francisco. Unió, 4, 2.^{on}
 » Vilar y Cortadellas, Jaume. Cambis Vells, 1, 2.^{on}, 1.^a
 » Vintró, Juli. Hospital, 24, entresol.
 » Vintró, Sebastià. Corts, 356, botiga.
 » Viñas y Campañà, Jaume. Pelayo, 32, 1.er
 » Vives de Ferrater, J. M.ª Rambla Catalunya, 15, 1.er

SOCIS DELEGATS

CATALUNYA

- D. Joseph A. Montardit . . . . . Ager.
 » Joan de Porcioles . . . . . Ager.
 » Joan Andreu . . . . . Alcover.
 » Joan Gatell Folch . . . . . Altafulla.
 » Joseph Altisent y Feliu . . . . . Anglesola.
 » Salvador Bové, Pbre. . . . . Arbós.
 » Joseph Pascual Vilà . . . . . Arbucies.

D. Francisco de P. Calbetó	Arenys de Mar.
» Evaristo Rodríguez	» Munt.
» Agustí Salvans	Badalona.
» Ramon Gramunt y Juer	Balaguer.
» Rafel Nart y Arjó, Pbre.	Balaguer.
» Anton Vila, Pbre.	Balsareny.
» Jaume Argemí, Pbre.	Banyeres d'Arbós.
» Pere Alsius	Banyoles.
» Piu Sedó	Bellmunt.
» Toribi Capell y Pujol, Pbre	Bellpuig.
» Francisco Teigell Peiró	Benisanet.
» Ramon Pujol y Thomàs	Berga.
» Joaquim Serra	»
» Joseph Vila, Pbre.	»
» Joseph Alemany y Borrás	Blanes.
» Joaquim Ruyra y Oms	»
» Joseph Guardia, Pbre.	Boix.
» Celestí Aguilar y Manyosa	Breda.
» Llorens Amat	Cabrils.
» Pere Argemí	Caldes de Montbuy.
» Joseph Planas Sadurní, Pbre.	Caldetes.
» Manel Cardelús	Calella.
» Emili Genís	»
» Albert Giol	»
» Dionís Tió	»
» Joan Valls	Camarasa.
» Eudalt Jolis y Oliver, Pbre.	Campdevanol.
» Sever Barnadas	Camprodon.
» Claudi Omar y Barrera.	Canet de Mar.
» Mariano Serra	»
» Amador Romani Guerra	Capellades.
» Tomàs Balbey	Cardedeu.
» Joseph Mas, Pbre.	Cardona.
» Pere Vergés y Vernis.	Castellar del Vallès.
» Antoni Añon	Cherta.
» Joseph Barnils	Centelles.
» Joseph Augé, Pbre.	Cervera.
» Fost de Dalmasas y de Massot	»
» Francesch Terricabris, Pbre.	Collell.
» Jaume Casas y Pallerols.	Cornellà.
» Joaquim Ferrandiz	Cornudella.
» Joseph M. Pamies	»

D. Ramon Dalmau Prats	Espluga de Francolí.
» Joseph Barceló Llobet	Falset.
» Romuald Alfaràs	Figueres.
» Joseph Berga y Boada	Figueres.
» Miquel Galter	»
» Esteve Trayter	»
» Pere Vives	»
» Osvald Basseda	Garcia.
» Jaume Barba, Pbre.	Granollers.
» Martí Borrell	»
» Antoni Casellas y Ausich, Pbre..	»
» Pere Maspons	»
» Denis Puig	»
» Joseph Vidal y Jumbert.	»
» Joseph Ametller	Girona.
» Joaquim Botet y Sisó	»
» Jaume Castellbell.	»
» Joaquim Franquesa	»
» Joseph Franquet y Serra	»
» Joseph Gelabert, Pbre.	»
» Joaquim Mas	»
» Joseph Puiggali	Guissona.
» Modest Vidal, Pbre.	»
» Francisco Comerma.	Horta.
» Jaume Serra.	Igualada.
» Domingo Vinyals.	»
» Joan Sitjar Bulsegura.	La Bisbal.
» Joseph Lloveras Pascual	La Garriga.
» Joseph de Rosselló.	»
» Pau J. Guixà y Oller.	La Llacuna.
» Fabià Aguadé y Serra.	La Riba.
» Joseph Mas y Domenech, Pbre.	La Torre de Claramunt.
» Pere Giné y Ricart.	Les Borjes Blanques.
» Joan B. Sansano y Brusca	La Roca del Vallès.
» Estanislau Vayreda.	Lladó.
» Pere Vayreda y Olivar.	»
» Joseph Rovira y Costa, Pbre.	Llanàs.
» Agustí Gifre.	Llansà.
» Angel Garriga, Pbre.	Llerona.
» Ricart M. ^a Canalda.	Lleyda.
» Domingo Lamolla, R. ^t P.	»
» Frederich Renyé.	»

D. Ignasi Simon Puntí	Lleyda.
» Ramon Soldevila Claver.	»
» Emili Martinez	Lloret de Mar.
» Juan Esquina	Malgrat.
» Ramon Vivó	»
» Lluís Coll y Espadaler	Manlleu.
» Joseph Pujol Bassols	»
» Baldiri Solá	»
» Domingo Torrent	»
» Salvador Balaguer y Enrich.	Manresa.
» Francisco M. ^a Capella	Manresa.
» Joseph Martrús	»
» Olaguer Miró	»
» Leonci Soler	»
» Eduard Cuscó Escayola, Pbre.	Marmellà.
» Joseph M. ^a Pellicer Pagès	Mataró.
» Terenci Thos y Codina	»
» Joseph Cazes y Carbonell	Molins de Rey.
» Ricart Ginabreda Riera	»
» Francisco Canal y Freixas	Mollet del Vallès.
» Adolf Damians Vila	»
» Joan Rota Castells	»
» Vicens Plantada Fonolleda	»
» Joan Sans Masprou	»
» Joseph Vilar y Coll	Montelar de Berga.
» Baldomero Perramón	Montesquiu.
» Joseph Ignasi Ursul	Monistrol de Montserrat.
» Joseph Canangla y Fontanillas	Montblanch.
» Vicente de Pedro	Montroig.
» Joseph Condó Sambeat, Pbre.	Moró.
» Alfons Vila y Costa	Oix.
» Ricart Tobella	Olesa de Montserrat.
» Joseph Berga	Olot.
» Ramon Bolós	»
» Joseph M. ^a Boril	»
» Joseph Maria Garganta	»
» Vicens Jutlà	»
» Francisco Montsalvatge	»
» Joseph Saderra Mata	»
» Ildefons Igual Barnó	»
» Marian Vayreda	»
» Segimon Verdaguer	Orta.

D. Eduart de Linares.	Palafrugell.
» Francisco Soler, Pbre.	Palautordera.
» Antoni Boldú Ricart.	Penelles.
» Francisco Fornas de Oliver.	Pineda.
» Anton Ros	»
» Pere Sagués, Pbre.	»
» Lluís Casellas.	Pons.
» Pere Marés y Oriol.	Port-Bou.
» Francisco Llauredó y Muntané.	Prades.
» Joan Cirera.	Prat de Llobregat.
» Joseph Monés.	» » »
» Ramon Roigé y Badia.	» » »
» Manel Piniella.	Prats de Lluçanès.
» Joseph Valls, Pbre.	» » »
» Joseph M. ^a Martí.	Puigcerdà.
» Pau Font de Rubinat.	Reus.
» Tomàs Jordi.	»
» Anton Marca.	»
» Anton Serra.	»
» Vicens Vieites P. de Andrade.	»
» Francisco Graells Bofill	Ripoll.
» Ramiro Mirapeix Pagès	»
» Pere Pellicer Pagès.	»
» Tomàs Ragner.	»
» Jaume Salvans Riera	»
» Joan B. Buxó	Ripollet.
» Narcís Fuster	»
» Angel Galofre	Rodonyà.
» Pau Teixidor	»
» Francisco de Paula Bedós.	Sabadell.
» Tomàs Bosch	»
» Manel Ribot y Serra.	»
» Francisco Sala y Duran.	Sampedor.
» Antoni Mas.	Sant Boy de Lluçanès.
» Miquel Draper.	Sant Celoni.
» Ramon Segalés, Pbre.	S. Climent de Llobregat.
» Jaume Julià.	S. Esteve Sasrovires.
» Sebastià Andreu	Sant Feliu de Guíxols.
» Agustí Casas.	» » »
» Joan Casas	» » »
» Rafel Patxot	» » »
» Antoni Monés.	Sant Feliu de Llobregat.

D. Narcís Poudevila	Sant Hilari Sacalm.
» Marcellí Garriga	Sant Joan de Cunilles.
» Joan Perich y Valls	Sant Joan Despí.
» Llorenç Pintó	S. Llorenç dels Murunys.
» Joseph Adroher	Sant Pol de Mar.
» Bonaventura Gombau	» » »
» Anton Mir	S. Sadurní de Noya.
» Joseph Comas	S. Vicens de Llaneres.
» Manel Aragó	Santa Coloma de Farnés.
» Joaquim Torrent y Martí	» » »
» Esteve Puig, Pbre.	Santa Coloma de Queralt.
» Joan Segura, Pbre.	» » »
» Joan Sitjar Bulsequera	Santa Cristina d'Aro.
» Lluís Codina, Pbre	Santa Maria de l'Estany.
» Pere Esparó y Sitges.	» » »
» Ramon Llumà, Pbre.	Santa Maria de Miralles.
» Joan de Noguera Olivas	Segaró.
» Ramón Anglerill, Pbre.	Serrateix.
» Francisco Pallerola	Seu d'Urgell.
» Agustí Puyol y Safont, Pbre	» »
» Marian Vidal y Deó	» »
» Lluís de Dalmau y de Querolt	Sitjes.
» Joaquim Casas Subirana	Solsona.
» Joan Corominas Puig-Arnau y Montanya.	»
» Joan Sabat	»
» Vicens Bosch, Pbre	Talarn.
» Joan Sedó, Pbre	Tamarit.
» Angel del Arco y Molinero.	Tarragona.
» Agustí M. ^a Gibert.	»
» Sadurní Ginesta Salas	»
» Simon Gramunt y Juer.	»
» Emili Morera	»
» Joan Ruiz Porta	»
» Joan Torra, Pbre.	»
» Joan Cadevall	Tarrassa.
» Angel Sallent y Gotés.	»
» Domingo Palet y Barba.	»
» Joaquim Vancells y Vieta	»
» Joseph Ventalló y Vintró	»
» Ramon Nicolau, Pbre	Tàrrrega.
» Ramon Tasiaas Bosch.	»
» Anton Borràs	Tivisa.

D. Agustí Navinés	Tordera.
» Isidro Quintana	»
» Albert de Quintana	Torroella de Montgrí
» Manel Murtra	»
» Anton Capell de Boneu.	Torroja.
» Miquel Bau y Isern	Tortosa.
» Ramon O'Callagan, Pbre.	»
» Ramon Foguet.	»
» Anton Kies.	»
» Francisco Mestre.	»
» Agustí Monner.	»
» Lluís Frederich Pastor.	»
» Ignaci Melé Farré	Tossa.
» Jaume Lafarga	Tremp.
» Tomàs Mir Carreño.	»
» F. Ramon Monrós.	»
» Joseph Prats, Pbre.	»
» Francesch Capdevila, Pbre.	Vallbona de les Monjes.
» Francisco Martí.	Vallfogona de Riucorp.
» Pau Pradell de la Serra.	Vallgorguina.
» Hermenegild Roca.	Valls.
» Joseph Belau.	Vendrell.
» Jaume Ramon.	»
» Jaume Serra y Iglesias	»
» Jaume Collell, Pbre.	Vich.
» Martí Genís.	»
» Joseph Gudiol, Pbre.	»
» F. ^{co} de P. Masferrer Arquimbau.	»
» Lluís B. Nadal.	»
» Joseph Serra y Campdelacreu.	»
» Antoni Portoles.	Viella.
» Lluís Alvarez.	Vilafranca del Panadès.
» Joseph M. ^a de Fabregues.	»
» Manuel Creus Esther.	Vilanova y Geltrú.
» Teodor Creus	»
» Emili Castejon	Vilanova de Meyà.
» Jaime Arús y Font	Vilassar de Mar.
» Joan Cisa Permanyer	»
» Manel de Chia.	»
» Francisco Sanglas	»
» Joseph Piferrer Pintó	Vilassar (S. Genís).
» Joan Batalla, Pbre.	Vimbodí.

REGIONS ESPANYOLES.

D. Frederich Muñoz.	Alcántara (Cáceres).
» Antoni Cremades y Bernal	Alicant.
» Valeriano S. de Casas Cuenca	Almería.
» Conrad Castellví.	Barbastro.
» Joseph Cardona.	Ciutadela de Menorca.
» Francesch J. de Despujol y de Chaves.	» »
» Antoni Tudury Moll.	» »
» Antoni Aguilar	Estepa.
» Andreu A. Comerma.	Ferrol.
» Sinibald Gutiérrez y de Mas	Gandia.
» Francesch Hernandez Sanz	Mahó.
» Joan P. Criado Dominguez	Madrid.
» Jesús Pando y Valle	»
» Lluís Soler y Casajoana.	»
» Joseph de Guzmán de Padilla.	Málaga
» Joseph de Medinilla y de Viver.	»
» Pere d'Alcántara Borràs.	Palma de Mallorca
» Bartomeu Ferrà y Perelló.	» »
» Tomàs Forteza.	» »
» Gabriel Llabrés.	» »
» Bartomeu Muntaner.	» »
» Antoni Noguera	» »
» Miquel S. Oliver	» »
» Jeroni Rius y Salvà	» »
» Pere d'Alcántara Peña.	» »
» J. Lluís Pons	» »
» Hermili d'Olóriz	Pamplona.
» Joseph M. Pereda.	Polanco.
» Joaquim Manel Moner.	Ribagorza Fonz.
» Antoni Cabrera de las Casas	Santa Creu de las Palmas.
» Lluís de Martorell.	Sta. Isabel (Fernando Poo)
» Joseph Rodao	Segovia.
» Joaquim Hazañas y la Rua	Sevilla.
» Eustasi Oñós Forcada	Sevilla.
» Joaquim Carpi	Tamarite.
» Teodor Llorente	Valencia.
» Daniel Vives y Dalmau, Pbre.	Veruela.
» Frederich Boraibar	Vitoria.

- D. Mariano Pano y de Ruata . . . Zaragoza.
 » Honorat de Saleta . . . »

ESTRANGER

- D. Anton Adami . . . Alguer (Cerdanya).
 » Esteve Bolasco . . . » »
 » Joseph Frank . . . » »
 » Miquel Pretti Bruno . . . » »
 » Miquel Ugo . . . » »
 » Joan Vitteli Simon . . . » »
 » Demetrius Cambouroglos . . . Atenes.
 » Espiridió P. Lambrós . . . »
 » Nicolàs G. Politis . . . »
 » Felip Bursberger . . . Avers.
 » Alexandre Vezian . . . Besançon.
 » Antoni M.ª Gómez Restrepo . . . Bogotá (Colombia).
 » Carles E. Fay . . . Boston (E. U.)
 » Joaquim Torroja . . . Boston (E. U.)
 » Xavier Mañé . . . Boun (Alemanya).
 » Antoni de P. Aleu . . . Buenos Aires.
 » Ramon Ambrós Ortiz . . . »
 » Pere Piqueras . . . »
 Director de *La Papallona* . . . »
 D. Eduard Harlé . . . Burdeus.
 » Enrich Sanjust . . . Cagliari (Italia).
 » Joseph Nicotra Randazzo . . . Catania (Sicília).
 » Francisco Chomel . . . Chève (Suiça).
 » Joan Fastenrath . . . Colonia (Alemanya).
 » Miquel Torroella . . . Fitó (França-Pireneus).
 » Pio Rajna . . . Florencia.
 » Alfons Sabadell Ferrando . . . Gembloux (Bèlgica).
 » Alexandre Diel . . . Ginebra (Suiça).
 » L. Hastlè . . . Grument (Baden).
 » Eduard de Toda . . . Londres.
 » Alfred Morel-Fatio . . . Lemoire.
 » Francisco Pla y Gasch . . . Les Escaldes.
 » F. J. Teixeira Bastos . . . Lisboa.
 » Teófil Braga . . . »
 » J. de Silva . . . »
 » Victorià Codina Länglin . . . Londres.

Sr. Comte de Saint-Saud	La Roche-Chalais (Dor- dogne).
D. Frederich Wullff	Lund (Suecia).
» Enrich Fortquet	Lux.
» Enrich Lafount	»
» Lleó Rérolle	Lyon.
» Lluís Rérolle	»
» Joan Gandulla Luque	Manila.
» Enrich Torres	»
» Víctor Lietaud	Marsella.
» P. E. Guarnerio	Milan.
» Víctor Aragon	Montpeller.
» Domingo Jaccarino	Nàpols.
» A. Cros	Narbonne.
» Felip G. Cusachs	Nova York
» Artur Cuyàs	Nova York.
» Carles Batsch	Osteim-Rhongebirge (Ale- manya).
» Claudi Anselme Barrau	París.
» Demetrius Bikelas	»
» E. Contamine de Latour	»
» Joseph Cusachs	»
» Just Garcia Vilamala	»
» Carles Gibert	»
» Pau Guim Riu	»
» E. A. Martel	»
» Lluís Pireste	»
» Ferràn Prudent	»
» Jörgen de Reedtz	»
» Lluís Form	Pforzeim (Alemanya).
» Fritz Kunz	» »
» Justí Pepratx	Perpinyà.
» Pere Vidal	»
» August Macheiro Diaz y Guime- raes	Porto (Portugal)
» Joaquim Teixeira de Macedo	» »
» Joseph Trajano Mera	Quito (Ecuador).
» Otto Denk	Ratisbone (Bayern).
» Emilio de Barros	Rio Janeiro.
» Antoni Fabrés	Roma.
» Leopold Roca	»
» Enrich Serra	»

D. Frederich Halbherr	Rovereto (Tirol).
» Epaminondas Stamantides	Samos (Turquia asiàtica).
» Joan C. Cebrian	St. Francisco de Califòrnia.
» Eusebi Molera	» » »
» Albert Daval	Saint-Germain Llubron.
» Otoniel Pacheco	San José (Costa Rica).
» Domingo Rivas	» » »
» Pere Baró	S. Julià de Loria (Andorra)
» Cleon Rangabe	Sant Petersburg.
» Francisco Pozo	San Salvador (Amèrica Central).
» Albert Salsas	Tuir (França).
» Joseph Lluch de Díaz	Tolosa (França).
» Lleonard Ricciardi	Turin.
» Eduard Millàs, Pbre.	Valparaíso.
» Constantí Christomanos	Viena.
Sr. Comte de Lubavoski	Viezma (Russia).

<i>Oficial de Secretaria</i>	D. Pere Company y Fages.
<i>Conserje</i>	D. Pere Pach.
<i>Recaudador</i>	D. Joseph Pach.

CRONICA DEL CENTRE

JANER DE 1900

SESSIÓ OFICIAL

SESSIÓ INAUGURAL.—Va celebrar-se 'l dia 26 ab nombrosa assistència d'associats y de representacions de societats catalanistes. Com de costum, el Secretari sortint, D. Jaume Massó Torrents, donà lectura de la memoria dels treballs realitzats pel CENTRE durant l'any passat, y el senyor President, D. Lluís Marià Vidal, llegí 'l discurs inaugural, essent molt aplaudit. Amdós treballs s'inserten en el present nombre del BUTLLETÍ.

LECTURA

El dimecres, dia 12, l'actiu consoci nostre D. Francisco Flos y Calcat llegí un seu estudi descrivint d'una manera animada una excursió a través de la comarca de Solsona. Entre la munió de datos que donà a conèixer el senyor Flos, són d'especial menció 'ls referents al Santuari de la Verge del Miracle, en el terme

de Riner, en el qual s'estan fent les obres necessaries pera la fundació del monestir de Benedictins, sent-ne ara propietaria la comunitat de Montserrat. Aprop del dit monestir s'hi fundarà, per iniciativa y empresa del Dr. Riu, bisbe de Solsona, una Granja Agrícola de caràcter purament català.

Acabada la lectura, el noy Frederich Flos, fill del dissertant, acompanyat a l'armònim pel senyor Salvat, cantà ab afinació y sentiment diverses cançons populars de la comarca solsonina, gaire bé desconegudes entre 'ls folk-loristes. Cada una fou molt aplaudida, y acabà l'agradable vetllada ab la patriòtica cançó *Els Segadors*.

CURSOS

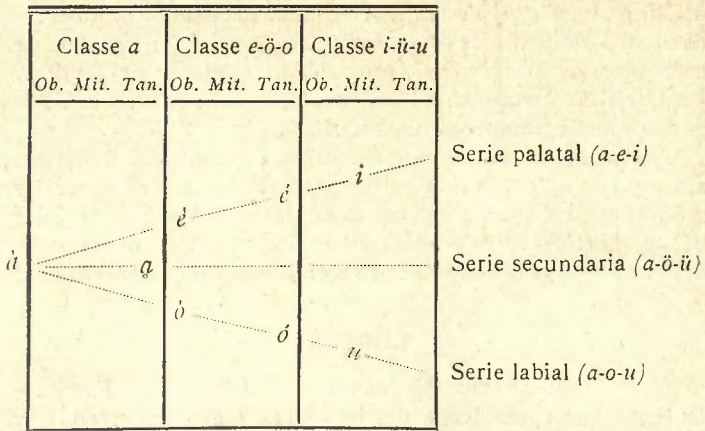
CURS DE GRAMATICA CATALANA, PER D. POMPEU FABRA.— Durant aquest mes, cada dia han sigut més concorregudes y escoltades les notables lliçons del senyor Fabra. Procurarem fer una síntesi de les seves explicacions clares y precises.

En les lliçons 1.ª, 2.ª y 3.ª (dies 22 de Desembre de 1899, 3 y 10 de Janer de 1900) tractà especialment de fonologia.

Estudi de les vocals y de les consonants. Voaals y consonants catalanes. Modificacions de les vocals y de les consonants: diptongació, monoftongació, debilitació, vocalisació, caiguda, geminació, etc. Representació gràfica de les vocals y de les consonants catalanes. Qüestions ortogràfiques. Deficiències de l'ortografia actual.

A continuació posem un extracte de lo que sobre aquesta capital qüestió va dir:

CLASSIFICACIÓ TRIANGULAR. Tenint en compte'l llur efecte acústic, les vocals poden disposar-se en triàngul, els vèrtex del qual són ocupats per les vocals à catalana, *i* francesa y *ou* francesa (*u*). Dins del triàngul, les vocals se disposen en series que convergeixen totes en el vèrtex à. Una serie és la palatal, que conté la *i* francesa y totes les vocals compreses entre la à y aquesta *i*, tals com la *a* francesa de *bat*, la *e* oberta, la *e* castellana, la *e* tançada, la *i* inglesa de *bid*. Una altra serie és la labial, que conté la *ou* francesa (*u*) y totes les vocals compreses entre la à y aquesta *ü*, tals com la *a* francesa de *bât*, la *o* oberta, la *o* castellana, la *o* tançada, la *u* inglesa de *full*. Una tercera serie, intermitja entre la palatal y la labial, conté la *u* francesa (*ü*, vocal intermitja entre la *i* y la *ou* franceses) y totes les vocals compreses entre la à y aquesta *ü*: la *a* castellana, la *a* catalana de *cabell*, la *eu* francesa de *jeune*, la *eu* francesa de *jeüne*, la *ü* alemanya.

Cada serie pot dividir-se en tres classes: Classe I: en la serie palatal conté les vocal compreses entre la à y la e francesa de *père*; en la labial, les compreses entre la à y la o francesa de *encore*; en la secundaria, les compreses entre la à y la eu francesa (ö) de *jeune*. Classe II: En la serie palatal conté les e, desde la de *père* a la de *pré*; en la labial, les o, desde la de *encore* a la de *côte*; en la secundaria, les ö, desde la eu de *jeune* a la eu de *jeûne*. Classe III: En la serie palatal conté les i, desde la i inglesa de *bid* a la i francesa de *prix*; en la labial, les u, desde la u inglesa de *full* a la ou francesa de *tout*; en la secundaria, les ü, desde la ü alemanya de *füllen* a la u francesa de *pu*.

Dins de cada classe, s'anomenen *obertes* les vocals que s'acosten a la à y *tancades* les que se n'allunyen. Així en la classe II, la e de *père* és una e oberta, la de *pré*, una e tancada. La e castellana és una e mitja. Se comprèn que una e pot esser més o menys tancada; la e de *meu* és més tancada que la e de *vell*.

VOCALS CATALANES. Se compten generalment vuit vocals catalanes, que són les que figuren en el quadro I, en el qual s'ha adoptat la classificació triangular explicada. Totes vuit són també vocals portugueses; però cap és vocal castellana, essent les vocals castellanes: una a entre à y a, una e entre è y é, una o entre ò y ó, y una i y una u tancades, diferents de la i y de la u catalanes normals, que tiren més aviat a obertes.

El dialecte de Barcelona posseeix indubtablement més vocals que les que figuren en el quadro I: 1.er La a y la e atones no s'pronuncien sempre a; en certs casos, encara no ben determinats, a o e atones representen una vocal que podriem situar en una

nova sèrie intermitja entre la secundària y la palatal y en la qual figuren la *e* francesa de *le*, la *e* alemanya de *gabe*. Ex.: la *a* final de *baixava*, diferent de la *a* pretònica, que és una *a*.
 2.^{on} Algunes vocals, si no totes, adquireixen un timbre especial davant de *u* y de *l* guturalisada; pot assegurar-se l'existència davant d'aquests dos fonemes, d'una *a* labialisada (*brau*) y d'una *é* y d'una *ó* més tancades que la *é* y la *ó* normals (*meu*, *pou*); però l'influència de la *u* y de la *l* sobre *è*, *ò*, *i* y *u* no és encara prou estudiada.

	CONTINUES			MOMENTANIES	
	Líquides	Nasals	Fricatives	Explosives	Implosives
Guturals		ɣ	ʁ	g — k	g! — k!
Palatals	ʎ	ɲ	j — x	[dʒ] · [tʃ]	d! — t!
Gingivals	I r, rr		ʒ — s	[dʒ] · [tʃ]	
	II l, ll	n	ð	d — t	d! — t!
Labio-dentals			[v] — f		
Bilabials		m	β	b — p	b! — p!

CLASSIFICACIÓ FORMATIVA. Per la manera de produir-se, se divideixen les consonants en classes. El quadro 2 conté cinch classes de consonants: *líquides*, *nasals*, *fricatives*, *explosives* i *implosives*. Pera la producció de les consonants és necessari que s'estableixi un contacte o una aproximació gran entre dos òrguens bucals: les *explosives* són produïdes per l'expulsió de l'aire després de la separació súbita de dos òrguens bucals, entre'ls quals s'havia establert un contacte perfet (*pa*); les *fricatives*, per la fricció de l'aire constret a passar pel canal format per l'aproximació de dos òrguens bucals (*sa*). Si'l contacte és perfet, però abans de la separació dels dos òrguens ja l'aire ha adquirit ressonància en les fosses nasals, tenim una consonant *nasal* (*ma*). Si'l contacte no és perfet y els òrguens factors intercepten el passatge de l'aire en un punt i el deixen lliure en un altre, tenim una líquida (*la*). Les *implosives* són produïdes per l'expulsió de l'aire abans d'establir-se'l contacte perfet (*ap*).

CLASSIFICACIÓ GÈNERICA. Les consonants se divideixen en *sonores* y *sordes*, segons que en la llur producció concorri o no la vibració de les cordes vocals. Són *sonores* ja, xa; *sordes* xa, sa. En el quadro 2, les *sonores* van a l'esquerra de les ratlles horitzontals negres, i les *sordes*, a la dreta.

CLASSIFICACIÓ ORGÀNICA. Segons els òrgans que intervenen en la llur producció, se divideixen les consonants en series: *guturals*, *palatals*, etc. El quadro 2 conté: *Guturals* proferides am l'arrel de la llengua en la part posterior del paladar dur. *Palatals*, amb el dors de la llengua en la volta del paladar. *Gingivals*, am la punta de la llengua en les genives superiors (I am la vora anterior de la llengua en la part interna de les genives; II am la punta mateix de la llengua en les genives). *Labio-dentals*, amb el llavi inferior en les dents superiors. *Bilabials*, amb el llavi inferior en el superior.

CONSONANTS CATALANES. Són les que figuren en el quadro 2, en el qual s'han disposat tenint en compte les classificacions anteriors.

l — representa la ll de llop.

l̄ — una l guturalisada, la l de mil.

v — la n de blanca.

n — ny.

g — la g de sega diferent de la g de fanga.

d̄ — la d de seda diferent de la d de renda.

β — la b de rebi diferent de la b de cambi.

[dj], [tx] — la g de metge (g italiana de gelo) i la x de cotxe (c italiana de cielo), diferents de la g de vegi i de la x de coixa: són diftongs consonàntics constituïts per una explosiva seguida de la fricativa homorgànica. En metge i en cotxe, trobem dj i tx geminades, és a dir, precedides de les implosives homorgàniques (d!, t!), representades per la lletra t: mèddja, kòttxa (Cf. l'italià *maggio, faccia*).

[dʒ], [tʃ] — la ç de dotze (ç italiana de zero) i la s de tots (ç italiana de zio), diferents de la ç de catorze i de la s de fals. En dotze i en tots, trobem dç i ts geminades (cf. l'italià *mezço, piazzà*).

Veus-aquí de lo que tractà en les lliçons 4.ª y 5.ª (17 y 24 Janer).

Cambis fonètics. Fenòmens de debilitació, de palatalisació, d'assimilació, de dissimilació, etc. Lleys de transformació. Historia d'algunes paraules novo-llatines. Formacions degudes a l'analogia. Alternancies y formes correlatives. Cambis de radical. Femenins trets de masculins y masculins trets de femenins. Plurals trets de singulars y singulars trets de plurals.